

Медыя адукацыя

Спецыяльны дадатак

30 ліпеня 2015 года

“Медыяадукацыя” — так будзе называцца наша новая рубрыка, якую мы плануем рыхтаваць штомесяц. А зараз вы, паважаныя чытачы, трымаеце ў руках дадатак з такой жа назвай, дзе прадстаўлены матэрыялы з летняй школы па медыяадукацыі, якая адбылася ў чэрвені ў шведскім горадзе Кальмары пры арганізацыйнай падтрымцы Таварыства беларускай школы. Школа праходзіла ў рамках праграмы, якую другі года ажыццяўляе Fojo Media institut. У рабоце сёлетняй школы прымалі ўдзел прадстаўнікі чатырох краін — Беларусі, Украіны, Арменіі і Казахстана.

Наша дэлегацыя была самай шматлікай, у яе ўвайшлі супрацоўнікі АПА, НІА, БДПУ імя Максіма Танка, педагогі дадатковай і агульнай сярэдняй адукацыі, журналісты — усяго 12 чалавек. За чатыры дні мы даведаліся пра тое, што робіцца ў шведскіх школах па павышэнні медыяграмацыйнага ўзроста; якія рэсурсы створаны ў дапамогу настаўнікам і бібліятэкарам па медыяадукацыі юных грамадзян; пра найбольш эфектыўныя спосабы пошуку інфармацыі ў інтэрнэце, а яшчэ пра нянавісць у сацыяльных медыя. Мы таксама даведаліся, наколькі развіта медыяадукацыя ў Арменіі, Украіне і Казахстане, і падзяліліся сваім невялікім вопытам па гэтым пытанні.

У вольны ад заняткаў час мы любілі праехаць на веласіпедзе — самым распаўсюджаным відзе транспарту ў Кальмары; спрабавалі сфатаграфаваць зайцоў, якія свабодна пасуцца на зялёных гарадскіх газонах; адчуць гісторыю Кальмара каля сцен старажытнага замка, а ў канцы яшчэ пабачыць краіну ветракоў — чароўны востраў Эланд.

Fojo Media institute ў Кальмары — адзіная ў Швецыі навучальная ўстанова, якая спецыялізуецца на навучанні прафесійных журналістаў. Інстытут заснаваны ў 1972 годзе, а з 1978 года ўваходзіць у адукацыйную сістэму Універсітэта імя Карла Лінея. Дзейнасць інстытута фінансуецца за кошт дзяржаўных сродкаў. Кіраўнічым органам інстытута з’яўляецца пашыраны савет, у які ўваходзяць прадстаўнікі СМІ, грамадскасці, медыябізнесу, а таксама лектары, выкладчыкі і супрацоўнікі інстытута. Пачынаючы з 1990 года Fojo Media institut рэалізуе міжнародныя праекты.

Удзельнікі і арганізатары летняй школы па медыяадукацыі.

Компас у свеце слоў і вобразаў

Хто лічыць, што “чацвёртая ўлада” — гэта толькі прыгожая метафара ў адносінах да медыя (СМІ), той недаацэньвае або нават не ўяўляе яе рэальны ўплыў на нашы думкі, пачуцці і дзеянні, на фарміраванне нашага ўяўлення пра свет. Медыя нярэдка асэнсавана падмяняюць рэчаіснасць.

Наша грамадства яшчэ не прызнае неабходнасці медыяадукацыі, блытае гэтае паняцце з уменнем карыстацца камп’ютарам і інтэрнэтам на занятках і ў штодзённым жыцці. У Швецыі кожны школьнік ведае, што медыяадукацыя — гэта вывучэнне медыя. З пачатковых класаў яны знаёмяцца з тым, як ствараюцца і распаўсюджваюцца медыятэксты, вучацца ацэньваць і інтэрпрэтаваць іх змест, самі складаюць медыяпаведамленні і праз усё гэта развіваюць свае аналітычныя і крытычныя здольнасці. Такая вялікая ўвага медыяадукацыі ў Швецыі ўдзяляецца не таму, што нацыянальныя СМІ хочуць мець як мага больш чытачоў (гэтая мэта таксама ёсць, але яна далёка не першая), самае галоўнае — умацаванне дэ-

макратыі і свабоды слова праз навучанне дзяцей крытычнаму аналізу любых паведамленняў, развіццё ў іх здольнасці быць незалежнымі і актыўнымі карыстальнікамі медыя і разам з тым творчымі і інтэрактыўнымі стваральнікамі асабістых паведамленняў. Ва ўсіх установах адукацыі ідзе навучанне дзяцей крытычнаму падыходу да медыякантэнту, азнаямленню з тым, як працуюць розныя медыя, якую ролю яны адыгрываюць у жыцці грамадства. Медыяпедагогамі выступаюць як настаўнікі розных прадметаў (асабліва гуманітарных і грамадазнаўчых), так і бібліятэкары. Ім не трэба вынаходзіць веласіпед, як і што рабіць з дзецьмі па выхаванні ў іх медыякампетэнсці, бо ім у дапамогу створаны метадычныя медыярэсурсы Mediekompass (“Медыякомпас”) (<http://www.mediekompass.se>) і Mik-runnet (“Прастора медыя і камунікацый”) (<https://mik.statensmedierad.se>), а яшчэ на нацыянальным радыё і тэлебачанні ёсць спецыяльныя перадачы па гэтай тэме.

У падрыхтоўцы “Медыякомпаса” прымалі ўдзел як педагогі (у прыватнасці, вядучынашайлетняйшколыпа медыяадукацыі Ёран Андэрсан), так і журналісты — супрацоўнікі газет. Некалі “Медыякомпас” быў прадстаўлены ў друкаваным і лічбавым вы-

глядзе, зараз працуе толькі як сайт. “Медыякомпас” — падказка настаўнікам, якія падзеі ў краіне і ў свеце лепш разглядаць з вучнямі, якія пры гэтым выкарыстоўваюць метады і практыкаванні. Сёння ім актыўна карыстаюцца каля 11 тысяч шведс-

Ва ўсіх установах адукацыі Швецыі дзеці навучаюцца крытычнаму падыходу да медыякантэнту, знаёмяцца з тым, як працуюць розныя медыя, якую ролю яны адыгрываюць у жыцці грамадства, як на занятках, так і па-за імі.

кіх педагогаў. Кожны тыдзень настаўнікам прапануецца для разгляду 2 сюжэты і 1 актуальная падзея, а таксама даюцца парады, якім чынам іх лепш разглядаць з дзецьмі. Так, пачаткоўцы, напрыклад, павінны засвоіць, як працаваць з інфармацыяй у штодзённым жыцці і падчас навучання, як шукаць і ацэньваць інфармацыю, атрыманую з розных крыніц. У гімназіях па прагра-

ме “Грамадазнаўства” ёсць нават спецыялізацыя “Медыя”, дзе навучэнцы вучацца аналізаваць розныя з’явы ў грамадстве і распазнаваць прычыны і наступствы з дапамогай грамадазнаўчых тэрмінаў, тэорый, мадэлей і метадаў; шукаць і крытычна інтэрпрэтаваць інфармацыю з розных крыніц, а таксама ўмець ацэньваць значэнне і дакладнасць гэтых даных; прадстаўляць свае веды ў галіне грамадазнаўства ў розных формах прэзентацыі.

Цікава, што навыкі медыяграмацыйнага прававага ўзроўня падчас правядзення так званага агульнанацыянальнага тэсціравання па трох прадметах — матэматыцы, англійскай і шведскай мовах. У тэсціраванні ўдзельнічаюць вучні 3, 6, 9 класаў і гімназісты. Па шведскай мове прапануецца напісаць навіны матэрыял або эсэ па пэўнай тэме. Дарэчы, стварэнне медыяпаведамленняў уваходзіць у праграму навучання шведскай мове. Такая пісьмовая работа дэманструе здольнасць вучня грамадна выказаць свае думкі.

Компас у свеце слоў і вобразаў

◀ ◀ ◀ 9 стар.

Згодна са шведскім вучэбным планам, медыякампетэнтнасць вучняў ацэньваецца па чатырохбальнай шкале, па чатырох F— fakta, färdigheter, förståelse, förtrogenhet. Так, на першым узроўні (факты) вучні павінны валодаць асновай пабудовы новых ведаў; на другім (уменне) — знаходзіць інфармацыю, прадстаўляць яе ў новым выглядзе; на трэцім (разуменне) — разумець, пра што ідзе гаворка ў тэксце, вылучаць галоўную думку; на чацвёртым, самым высокім узроўні (паглыбленае разуменне), — упэўнена карыстацца ведамі, рабіць ацэнку любога медыяпаведамлення.

Сайт па медыграматынасці з назвай Mik-runnet быў створаны ў Швецыі па ініцыятыве Дзяржаўнага медыйнага савета. Яго мэта — зрабіць дзяцей і маладых людзей больш свядомымі карыстальнікамі медыя і абараніць іх ад шкоднага ўздзеяння медыя. Як падкрэсліў Ёран, стварэнне такога рэсурсу, вядома, патрабуе пэўных ведаў і значных грашовых укладанняў, але гэта таго вартае, і таму сёння гэты медыя-рэсурс можна з гонарам нават прадстаўляць на экспарт.

На медыярэсурсе Mik-runnet асобна прадстаўлена інфармацыя для бібліятэкара і для настаўніка. Далей старонка за старонкай тлумачыцца, як можна правесці вучэбныя заняткі для вучняў розных класаў. У Ёрана, напрыклад, азнаямленне з гэтымі метадычнымі рэкамендацыямі заняло дзве гадзіны. Першая частка — чатыроххвілінны відэаматэрыял пра тое, што, як толькі нараджаецца чалавек, інфармацыя пра гэта распаўсюджваецца з велізарнай хуткасцю. Затым даюцца цікавыя статыстычныя звесткі: 45% дзяцей ва ўзросце двух гадоў ужо выходзілі ў інтэрнэт; 80% дзяцей ва ўзросце 12 гадоў маюць смартфон, таму ў іх увесь свет у кішэні; фэйсбук лічыцца 3-й самай вялікай краінай свету; кожную гадзіну на YouTube выкладаецца 100 гадзін відэа; каля 6 мільярдаў людзей кожны дзень уключаюць пошуковую сістэму Google. Новы медыйны ландшафт уплывае на тое, як мы вучымся, таму лепш ідзі і засталіся”. Ёран падчас абмеркавання ў класе тэмы нянавісці ў інтэрнэце запытаўся ў школьнікаў: “Калі выходзіш у сёцтва, то павінен усё цяпець?” І пятнаццацігадовы падлеткі давалі станоўчы адказ: “Так, трэба цяпець”. Па іх меркаванні, сацыяльныя медыя — гэта несапраўднасць, там можна сказаць адно ад-

наму тое, чаго ў жыцці ніколі не скажаш. Настаўнік павінен так сфармуляваць пытанні, каб дзеці, абмяркоўваючы праблему нянавісці ў інтэрнэце, зразумелі, што няма розніцы паміж сапраўдным жыццём і тым, што адбываецца ў сацыяльных медыя. Далей прапануюцца пытанні для дыскусій. Напрыклад, наколькі важная ананімнасць, калі мы выходзім у інтэрнэт? Асноўнае адрозненне сапраўднай журналістыкі ад паведамленняў у сацыяльных медыя ў тым, што пад кожным артыкулам стаіць сапраўднае імя і прозвішча аўтара радкоў, яго нумар тэлефона або электронны адрас. Журналісты вымушаны пісаць праўдзіва, бо на наступны дзень іх атакуюць званкамі і па-

сама не трэба пісаць таго, што не павінны ведаць таты, мамы, бабулі з дзядулямі і, канечне, настаўнікі, а ў дачыненні да дарослых — яшчэ і кіраўніцтва. Дарэчы, шведскія настаўнікі “не сябруюць” са сваімі вучнямі ў сацыяльных медыя. Вось вам і тэма для абмеркавання ў класе ці на старонках нашай газеты: ці могуць настаўнікі знаходзіцца ў адной сацыяльнай сетцы са сваімі вучнямі?

Не так даўно Савет па правах чалавека ААН апублікаваў даклад, прысвечаны ананімнасці і шыфраванню ў інтэрнэце, дзе адзначаецца, што ананімнасць і шыфраванне дазваляюць ажыццяўляць правы чалавека на свабоду думкі і выказвання. З

Вядучы летняй школы па медыяадукацыі медыйны кансультант па педагагічных пытаннях Ёран Андэрсан. Па адукацыі Ёран — настаўнік грамадазнаўства, гісторыі і геаграфіі. У канцы 80-х гадоў быў яшчэ дырэктарам школы для старшакласнікаў. З’яўляецца аўтарам падручнікаў па грамадазнаўстве і геаграфіі. З 1994 года — медыйны кансультант па педагагічных пытаннях і супрацоўнік шведскіх газет. З захапленняў — арніталогія і фотамастацтва.

ведамленнямі ўважлівыя чытачы. А ў сетцы ўладарыць ананімнасць. Можна пісаць усё, што жадаеш, і не адказваць за гэта. Таму цікаванне са школьнага двара перамясцілася ў сацыяльныя сеткі. Дзецям неабходны веды аб тым, як паводзіць сябе ў сетцы, як рэагаваць на цікаванне. Увогуле, сацыяльныя медыя — гэта асобная тэма, бо сёння яны з’яўляюцца неад’емнай часткай штодзённага жыцця вялікай колькас-

гэтым нельга не пагадзіцца, але, з іншага боку, для некага свабода — гэта ўсёдазволенасць і безадказнасць.

Падчас лекцыі Лізы Б’юрваль, вядомага ў Швецыі эксперта і аўтара кніг па мове нянавісці ў інтэрнэце, мы зразумелі, што тэма нянавісці сёння самая актуальная. Мы, дарослыя, павінны зрабіць усё, каб абараніць дзяцей ад пагроз, абразлівых паведамленняў, падману, насілля, уцяг-

аналізаваць, да якіх пачуццяў апелююць аўтары паведамленняў — нацыяналістычных або агульначалавечых; як апісваюцца пагрозы, якія пры гэтым выкарыстоўваюцца словы — напрыклад, звязаныя з такімі небяспечнымі прыроднымі з’явамі, як шторм, ураган; як параўноўваюць людзей — напрыклад, з агрэсіўнымі драпежнымі жывёламі.

На занятках у шведскіх школах дзяцей яшчэ вучаць адрозніваць, якая інфармацыя праўдзівая, а якая з’яўляецца фэйкам (падманам). Журналісты спецыяльна падрыхтавалі для гэтых мэт вучэбныя матэрыялы. Напрыклад, у адным з іх расказваецца пра янота — небяспечнага звера,

разносчыка шаленства. Рэпартаж вельмі пераканальны, бо на відэа мы бачым агрэсіўных янотаў, якія нас пужаюць. Ды і ўрачы на відэа ў адзін голас гавораць, што з янотамі трэба быць вельмі асцярожнымі. Пасля прагляду паловы сюжэта вучням задаюцца пэўныя пытанні на разуменне і ўспрыманне відэа. Затым прапановуецца паглядзець другую частку відэа, дзе журналіст расказвае, як яна рабіла гэты рэпартаж. І тут дзеці даведваюцца, што ўрачы і іншыя спецыялісты — гэта сапраўдныя людзі, прафесіяналы, але яны гаварылі пра іншых жывёл, а не янотаў, а мантаж зроблены так, нібыта яны кажуць пра янотаў.

Каб не апынуцца ў пастцы падману, трэба валодаць інструментамі вызначэння фэйкаў, маніпуляцый. Гэта цэлае мастацтва, і на адных занятках ім не авалодаеш. У шведскіх дзяцей ёсць магчымасць папрактыкавацца не толькі на школьных занятках, пад кіраўніцтвам сваіх настаўнікаў і бібліятэкараў, але і самастойна ці з бацькамі, гледзячы тэлебачанне і слухаючы радыё. У Швецыі ёсць спецыяльнае адукацыйнае радыё, ды і на тэлебачанні шэраг праграм прысвечаны медыяадукацыі. Напрыклад, на адукацыйным радыё быў падрыхтаваны медыялізаваны серыял па 30 хвілін на 7 праграм пра тое, як крытычна ставіцца да інфармацыі, як па-рознаму прадстаўляецца інфармацыя, пра патрабаванні да фотаздымкаў і г.д. З гэтага адукацыйнага радыё звярнуліся да медыяпедагогаў, у прыватнасці да Ёрана, з просьбай падрыхтаваць перадачу для настаўнікаў і вучняў па пытаннях медыя. Так,

Будынак Fojo Media institut добра вядомы кожнаму журналісту Швецыі, бо тут праходзіць іх павышэнне кваліфікацыі. На тыдзень ён стаў нашай навучальнай установай.

ці людзей, якія пастаянна абнаўляюць свае статусы на Facebook, размяшчаюць фотаздымкі на Flickr і Instagram, шукаюць навіны праз Twitter і будуць месца працы праз LinkedIn, загружаюць відэа на YouTube. Але не толькі простыя людзі карыстаюцца сацыяльнымі медыя. Палітыкі, міністры, акцёры, кіраўнікі кампаній таксама выкарыстоўваюць іх платформу ў сваіх мэтах. Канечне, у сацыяльных медыя пануе ананімнасць, і часам цяжка правесці дакладнасць зместу паведамлення. Але разам з тым сацыяльныя медыя далі людзям новыя магчымасці, каб выказаць свае думкі і каб даведацца пра жыццё іншых.

Шмат цікавай інфармацыі пра сацыяльныя медыя мы пачулі з вуснаў журналіста газеты “Барометр” Эмелі Лунд. Я ў сваім нататніку запісала параду для свайго сына, якую настаўнікі таксама могуць перадаць сваім вучням: ніколі не пісаць пасты ў сацыяльных медыя, знаходзячыся ў дрэнным настроі, бо абавязкова знойдуцца нядобразычліўцы, якія падальваюць алею ў вогнішча, і стане яшчэ горш, або выкарыстаюць твой настрой у сваіх карыслівых мэтах. Так-

нення ў розных арганізацыі падчас іх знаходжання ў інтэрнэце. Нянавісць заўсёды звязана з пагрозамі, страхам, гвалтам і злачынствамі. Як паведаміла Ліза, больш за 50% шведскіх журналістаў (у большасці жанчыны) падвяргаліся пагрозам, атрымлівалі паведамленні з непрыемнымі выказваннямі, якія ў асноўным зыходзілі ад экстрэмісцкіх груп. Як не стаць ахвярай нечай нянавісці? Зразумела, што трэба перасцерагаць дзяцей, што яны могуць у інтэрнэце сустрэцца з дэструктыўнай прапагандай па распальванні сацыяльнай варожасці, абвастрэнні супярэчнасцей у грамадстве, абуджэнні нізкіх інстынктаў. Як яе распазнаць? Вельмі складана. Прапагандай займаюцца адукаваныя людзі, яны ўмеюць па-майстэрску маніпуляваць свядомасцю і пачуццямі людзей. Ад Лізы мы атрымалі карысныя парады:

з 7 праграм атрымалася невялікая брашура на 70 старонак, дзе апісаны змест праграмы, заданне для выканання, спасылкі, якія можна выкарыстоўваць. Пасля апісання кожнай тэмы прапануецца спецыяльнае заданне з пытаннямі на разуменне тэксту.

У школьную праграму навучання швецкай мовы ўваходзіць стварэнне медыяпаведамленняў.

Кожную пятніцу ў 9 гадзін раніцы на дзіцячым тэлебачанні выходзіць 17-хвілінная праграма “Маленькая школа — актуальныя падзеі”. Пасля падачы розных навін глядачам прапануецца крыжаванка, якая накіравана на праверку таго, як тыя зразумелі, засвоілі і запамінілі навіны. Медыяадукацыя ў Швецыі — гэта цэласная сістэма, якая накіроўваецца дзяржавай. Яе асноўная мэта — развіваць будучых грамадзян, якія ўмеюць успрымаць, аналізаваць і ацэньваць медыятэксты, а таксама творча прадстаўляць сябе і сваю пазіцыю ў розных медыяпаведамленнях.

Да любых медыяпаведамленняў ставіцца крытычна і разумець значнасць медыя ў жыцці грамадства — менавіта гэтаму навучаюць дзяцей у шведскіх школах.

Якім чынам гэта робяць шведскія настаўнікі, мы даведаліся падчас сустрэчы з Ларсам-Эрыкам Халем. На некалькі гадзін мы ператварыліся ў вучняў Халя і на сабе правярылі яго метады па арганізацыі дыскусіі ў класе, на рабоце ў групах, прысвечанай таму, як чытаць газеты, працаваць з рознымі медыяпаведамленнямі.

Ларс Халь перакананы, што вучні не змогуць зразумець, як працуюць медыя, калі не будуць выкарыстоўваць медыя штодня ў сваім жыцці — падчас вучобы і адпачынку. Ён імкнецца ўключаць работу з медыя ў любыя ўрокі ў розных кантэкстах так часта, наколькі гэта магчыма, але заўсёды абгрунтавана. Слухаючы вопытнага медыяадукатара, мы пагадзіліся, што магчымасцей шмат, трэба толькі захацець нешта рабіць і ўключыць крэатыўнасць. Вось некаторыя варыянты работы настаўніка па медыяадукацыі з дзецьмі.

Найперш медыяадукацыя ажыццяўляецца на занятках. Ларсу як настаўніку грамадазнаўства і асноў рэлігіі гэта рабіць дастаткова лёгка. На прадмеце “Асновы рэлігіі”, як расказаў Халь, гаворка ў асноўным ідзе не столькі пра сусветныя рэлігіі, колькі пра каштоўнасць кожнага чалавека на зямлі, пра тое, як людзі павінны жыць у згодзе і паразуменні. Згодна з вучэбным планам па грамадазнаўстве, вучні на занятках разглядаюць пэўныя законы, сістэму пакарання, існуючыя праблемы ў крымінальнай сферы і г.д. І тут Халь лічыць вельмі дарэчным уключыць работу з медыя, асабліва з друкаванымі СМІ. Ён расказаў, як яго вучні шукалі інфармацыю крымінальнага характару. Клас падзяліўся на групы. Адна здабывала інфармацыю пра правапарушэнні на дарогах, другая — пра насілле, трэцяя — пра крадзяжы, чацвёртая — пра тэрарызм, пятая — пра нянавісць да людзей і г.д. Адметна, што калі вучні паглыбіліся ў тэму, то іх першая выснова была такая: “Як жа мы жывём у гэтым свеце, дзе столькі насілля!” Сапраўды, свет можа здавацца вельмі небяспечным, калі толькі чытаць навінную калонку са здарэннямі. А калі падысці больш крытычна да інфармацыі і формы яе падачы, то становіцца зразумела, што рызыка таго, што канкрэтны чалавек стане ахвярай, невялікая. Аднак карціна, якую ствараюць СМІ, вельмі сур’ёзная і пераканаўчая. Дастаткова адной навіны пра наркатыкі ў школе — і многія ўжо вераць, што наркадылеры проста “жывуць” у навучальных установах.

Такія падборкі навін вучні робяць для таго, каб затым паразважаць пра тое, як ствараюцца навіны, пра правы чалавека, правілы жыцця — ад школьных да дзяржаўных. Ларс узгадаў, што аднойчы на агульнанацыянальным тэсціраванні па шведскай мове вучням прапаноувалася паразважаць аб перавагах і недахо-

пах змяшчэння правапарушальнікаў у турмы: якім чынам турма ўплывае на правапарушальніка, яго сяброў, сям’ю, грамадства ўвогуле? Адзнака залежыць ад колькасці аргументаў і абгрунтаванняў, якія прадставіць вучань: чым іх больш — тым яна вышэйшая.

Дыскусіі Ларс імкнецца арганізоўваць са сваім вучням кожны тыдзень. Дзе ён шукае тэмы для іх? З розных медыя, у тым ліку і з сацыяльных сетак, якімі карыстаюцца яго вучні. У такім выпадку большая верагоднасць таго, што ім гэтая тэма будзе блізкай і цікавай. Або настаўнік прапануе вучням самастойна вызначыць навіну тыдня. Ён раіць ім уважліва чытаць загаловкі першай паласы газет і выбіраць цікавую для сябе навіну, затым выразаць яе з газеты, прыклеіваць на ватман. Пасля гэтага кожны вучань піша свой тэкст пра сваю навіну тыдня, але не перапісвае газетны матэрыял, а перадае інфармацыю сваімі словамі, расстаўляе свае акцэнты, шукае да тэксту адпаведны малюнак або фотаздымак. У канцы тыдня кожны вучань зачытвае сваю навіну перад класам, пасля чаго ідзе абмеркаванне. Вучань абавязкова адзначае, чаму ён спыніў свой выбар на гэтай навіне, чаму яна мае права называцца навіной тыдня.

Дарэчы, вучні падшэфнага класа Халя самі неаднойчы становіліся героямі навін. Адметна, што мясцовыя СМІ з вялікай увагай і цікавасцю ставяцца да жыцця школы, яны частыя госці ў навучальных установах, з ахвотай раска-зваюць дзецям пра свае журналісцкія будні. Газеты шукаюць шмат станоўчага ў школе, пастаянна пішуць пра гэта.

Раз у год у шведскіх школах праходзіць так званы Тыдзень газет, калі ўстанова бясплатна атрымлівае на працягу вучэбнага тыдня газету, з якой дзеці актыўна працуюць. Рэдакцыі таксама карысна атрымаць такую глыбінную крытыку ад сваіх чытачоў, хоць і будучых, — зваротную сувязь.

Ларс расказаў нам пра два выпадкі, калі вучні яго падшэфнага класа з’явіліся на старонках СМІ. Першы раз — калі яны ўдзельнічалі ў экалагічным праекце па зборы адпрацаваных батарэек. Карысць ад удзелу ў такім праекце “два ў адным” — не наносіцца шкода роднай прыродзе і прывіваецца добрыя навыкі. Перш чым уключыцца ў экалагічны праект, вучні шукалі інфармацыю па зборы, утылізацыі і перапрацоўкі выкарыстаных батарэек і зразумелі, што ўтылізацыя з’яўляецца адной з самых складаных праблем. На працягу месяца вучні збіралі адпрацаваныя батарэйкі і сабралі іх цэлую тону. Гэты факт выклікаў здзіўленне не толькі ў нас, але і ў мясцовай прэсы. Пра юных абаронцаў прыроды зрабілі рэпартаж у газеце і відэасюжэт. Так дзеці пабывалі ў ролі тых, у каго бяруць інтэрв’ю, адчулі, якія пры гэтым чалавек перажывае эмоцыі. І калі ім самім потым было дадзена заданне ўзяць інтэрв’ю, то яны ўжо ведалі, як гэта робіцца.

У другі раз выхаванцы Ларса сталі медыйнымі персонамі падчас перапіскі з вядомымі спартсменамі. Спорт — адна з любімых тэм у Швецыі, а спартсмены, вядома, з’яўляюцца

кумірамі многіх. І Ларс як добры настаўнік карыстаецца гэтым, каб развіць у дзяцей уменне працаваць з медыя. Зразумела, што такая падзея, як Алімпіяда ў Сочы, не засталася па-за ўвагай педагога. Ларс прапанаваў дзецям найперш падумаць над загалоўкам аднаго артыкула пра Алімпіяду: што меў на ўвазе журналіст, называючы тэкст “Гульня ў двух тварах”? Два твары — чые, гэта як, гэта пра што? На фотаздымку побач з артыкулам дзеці бачаць двух шведскіх спартсменаў і выказваюць здагадку, што гаворка можа ісці пра іх. Затым працягваюць разважанні, што гэта можа быць рэклама краіны і рэгіёна ці самых значных для Швецыі двух відаў спорту. Калі розум дзяцей накіроўваць правільна, то яны пачынаюць бачыць шырэй, а не толькі тое, што адлюстравана на фотаздымку або ў тэксце. Ларс задае дзецям тэму, дае хвілінку падумаць, затым абмеркаваць у парах, пасля чаго жадаючыя могуць выступіць перад класам са сваім меркаваннем. Вельмі каштоўны ў гэты момант пошук і агучванне варыянтаў адказаў. Настаўнік у гэты час мабільны, мае выхад у інтэрнэт і можа падмацаваць меркаванне дзяцей фотаілюстрацыяй або фактамі.

Ларс Халь зрабіў так, што яго выхаванцам зімовая Алімпіяда ў Сочы запомніцца надоўга. Можна сказаць, што яны сталі яе ўдзельніка-

мі, — не сапраўднымі, канечне, а віртуальнымі. У падшэфным класе Ларса бацька адной з навучэнцаў працуе ў камандзе нацыянальнай лыжнай зборнай — дапамагае рыхтаваць лыжы да спаборніцтваў. Настаўнік запрасіў яго ў клас на сустрэчу з вучнямі, тыя ўзялі ў яго інтэрв’ю. А падчас гутаркі ўзнікла ідэя напісаць лісты любімым спартсменам. Кожны вучань выбраў спартсмена і ўзяўся пісаць яму, абавязковая ўмова — пісаць трэба ад рукі. А бацька дзяўчынкі ўзяў на сябе адказнасць перадаць гэтыя пасланны дзяцей спартсменам. Вучні стараліся, расказалі ў лістах пра сябе, пра тое, чым яны займаюцца, чым цікавяцца, запыталіся ў спартсменаў пра іх дзячынныя хобі і мары. Затым школьнікі нават здзейснілі віртуальную экскурсію ў алімпійскі горад. (Зараз інтэрнэт прапаноўвае магчымасць захапляльнага вандравання па свеце з дапамогай карт, можна гуляць па вуліцах розных гарадоў, вывучаць іх архітэктру.)

Лісты сталі каштоўнымі падарункамі для абодвух бакоў — спартсменаў і вучняў. Ад-

метна, што лыжнікі, нягледзячы на сваю занятасць перад важным спаборніцтвам, адказалі дзецям на іх пасланны, не забыўшыся параіць ім, як можна стаць выдатнымі лыжнікамі. Для дзяцей спартсмены сталі прыкладам, як трэба развівацца, да чаго імкнуцца. І вядома, што перапіска школьнікаў з нацыянальнай лыжнай зборнай стала асновай для матэрыялу ў газеце. Уявіце, 10-гадовы хлопчык атрымлівае ліст ад зоркі лыжнага спорту — ці ж гэта не топавая навіна! “Пашанцавала!” — падумалі іншыя падлеткі. Безумоўна, дзецям пашанцавала, у тым ліку і з такім настаўнікам. Ларс вучыць дзяцей быць адкрытымі, умець ладзіць зносіны з людзьмі, выкладаць свае думкі і пажаданні ў пісьмовым выглядзе. Як вядома, на Алімпіядзе ў Сочы шведская зборная стала чэмпіёнам — “золата” на эстафеце атрымалі як мужчыны, так і жанчыны. Вучні Ларса лічаць, што ў тым “золаце” ёсць і іх заслуга, бо яны ўсім эсцам хварэлi за сваіх сяброў па перапісцы.

Ларс Халь шукае для сваіх вучняў самыя цікавыя формы работы, якія стымулююць дзіцячую цікаўнасць, развіваюць аналітычныя здольнасці і творчыя задаткі. Магчыма, нехта з іх стане журналістам, але самае галоўнае, што яго вучні вырастуць адукаванымі карыстальнікамі медыя, не дазваляць сабой маніпуляваць і будуць ствараць свае медыяшэдэўры.

Ад Ларса-Эрыка Халя мы даведаліся, як на практыцы ў шведскіх школах рэалізуецца медыяадукацыя.

Ларс-Эрык Халь — настаўнік пачатковых класаў, у мінулым — кансультант вучэбнага сайта “Медыякомпас”. Ларс-Эрык працуе ў муніцыпальнай школе невялікага горада Нясшо з 30 тысячамі жыхароў, дзе выкладае грамадазнаўства, геаграфію, гісторыю, асновы рэлігіі. Яго спецыялізацыя — работа з дзецьмі з асаблівымі патрэбамі. А не так даўно Ларс стаў яшчэ і спецыялістам па развіцці ўстановаў. (Пасля апошняй праведзенай у Швецыі адукацыйнай рэформы ў школах з’явілася новая штатная адзінка — спецыяліст па развіцці ўстановаў.)

Школа, у якой працуе Ларс Халь, невялікая — усяго 9 класаў, яе наведваюць 180 дзяцей 6—13 гадоў. Навучальная ўстанова гатова прымаць вучняў у 6 гадзін раніцы (калі бацькам трэба рана на работу) і зачыняецца прыкладна ў 18.30 (пакуль бацькі не прыйдуць за апошнім дзіцём). Школа інтэграваная, у ёй вучыцца шмат дзяцей-мігрантаў (каля 22%), а таксама дзяцей з асаблівымі патрэбамі. Менавіта для работы з дзецьмі з асаблівымі патрэбамі ва ўстанове працуе спецыяльны настаўнік.

Зараз у Швецыі працягваюцца дэбаты па ацэнцы ведаў вучняў. З 2013 года былі ўведзены адзнакі ў 6 класах, раней і такога не было. Урад выступае за тое, каб вучні атрымлівалі адзнакі як мага раней. І для гэтага было вырашана правесці адукацыйны эксперымент па выстаўленні адзнак у 4 класе. У эксперымент трапілі 100 школ з ліку добраахвотнікаў. На думку Халя, адзнакі ў пачатковай школе не садзейнічаюць павышэнню ўзроўню ведаў. Так, для вучняў, якія вучацца добра, адзнака — гэта стымул, а для дзяцей, якія нічога добрага ад сябе ўжо і не чакаюць, — гэта толькі дадатковы торма-з у развіцці.

Дзеці ў шведскіх школах адсутнічаюць. Вучні самі нясуць адказнасць за тое, што ім трэба вучацца, і самі вырашаюць, куды і як запісваць заданні, атрыманыя ад настаўніка на занятках.

У шведскіх школах практыкуецца індывідуальны падыход да вучняў: кожнаму прапаноўваецца індывідуальнае заданне.

Усе кабінеты аснашчаны сучаснай тэхнікай, у настаўніка ёсць доступ да інтэрнэту. Вучань можа напісаць работу, сфатаграфавать або адсканіраваць яе і вывесці на інтэрактыўную дошку.

“Давярай, але пераправярай” — менавіта гэтую парадую даюць сваім вучням настаўнікі і бібліятэкары гімназіі Оскарсхамна адносна пошуку інфармацыі ў інтэрнэце. І калі вучні лянуюцца і карыстаюцца толькі Wikipedia (Вікіпедыяй), то могуць нават атрымаць за работу нездавальняючую адзнаку. Вікіпедыя — гэта толькі трамплін для пошуку інфармацыі, адзначаюць педагогі. І яны маюць рацыю.

Пакаленне медыя выбірае...

Вікіпедыя — свабодная энцыклапедыя, а гэта значыць, што ствараць і рэдагаваць яе артыкулы можа любы, таму ў ёй шмат ілжывай і неправеранай інфармацыі. (Wikipedia азначае “хуткі пошук”. Wiki ў перакладзе з гавайскай — гэта “хуткі”, а pedia з партугальскай — “пошук”).

І мы, удзельнікі летняй школы, паспрабавалі карэкціраваць Вікіпедыю разам са студэнтамі гімназіі Оскарсхамна падчас заняткаў па грамадазнаўстве на ўроку ў Оке Нільсана. Нашай камандзе была прапанавана тэма гуманітарнай дапамогі. Мы выйшлі на Вікіпедыю на старонку “Гуманітарная дапамога” і далі волю сваёй фантазіі — уключылі ў гуманітарную дапамогу зброю, боепрыпасы, адзначылі, што не такая яна ўжо бясплатная, трэба будзе і плаціць. Зрабіць гэта было лёгка і без рэгістрацыі. Шчыра прызнаюся, што некалькі хвілін, пакуль нашы лжывыя змяненні значыліся ў Вікіпедыі, было кепска на душы — усё ж падманваем людзей сваёй інфармацыяй. Выдатна, што нашы праўкі не былі прынятыя адміністратарамі сайта і мы больш не адчувалі сябе стваральнікамі фэйкаў. Якую выснову зрабілі ў канцы заняткаў? Вікіпедыяй трэба карыстацца разумна — крытычна ставіцца да любых даных інфармацыі, абавязкова любыя даныя пераправяраць.

Як раскажаў Оке Нільсан, артыкулы для шведскай Вікіпедыі пішуць, як правіла, маладыя мужчыны ва ўзросце да 25 гадоў з тэхнічнай адукацыяй, якія да таго ж яшчэ і не маюць сям’і. Менавіта таму інфармацыя па гуманітарным кірунку часта пададзена аднабакова. Вікіпедыя — дзецішча Google, таму калі нехта шукае інфармацыю праз гэтую пошукавую сістэму, то ў першых радах яму будзе прапанавана інфармацыя з Вікіпедыі. Недасведчаны вучань мяркуе так: калі яна першая, то значыць самая важная і праўдзівая. Інфармацыя можа быць там і праўдзівая, але варта ўсё ж пераправяраць, у Вікіпедыі даюцца спасылкі на іншыя крыніцы інфармацыі па тэме, якія трэба разгледзець. Увогуле ў гімназіі Оскарсхамна навучаннем моладзі працаваць з рознымі крыніцамі медыя займаюцца не толькі педагогі, але і бібліятэкары.

Гімназічныя бібліятэкары Лінда Крунстоль і Анет Свод заўважылі, што яны не заважаюцца аб сваім галоўным прызначэнні — прывіць дзецям любоў да кнігі, навучыць іх атрымліваць задавальненне ад чытання, адкрыцця новых светаў. Разам з тым яны разумеюць, што сёння жыццёва неабходнымі з’яўляюцца кампетэнцыі па пошуку і адборы неабходнай інфармацыі, і таму лічаць сваім абавязкам узброіць гімназістаў гэтымі ведамі. Адметна, што яны працуюць у звязцы з педагогамі над выкананнем вучэбнага плана, дзе запісана, што выпускнікі гімназіі павінны валодаць навыкамі пошуку і адбору інфармацыі на лічбавай прастору.

Многія дзеці мяркуюць, што знайсці патрэбную інфармацыю ў інтэрнэце вельмі проста, а калі нешта не знайшлі, то там такой інфармацыі няма. Але гэта не так. Ёсць шмат спецыялізаваных баз даных, якія не адрозніваюцца, трэба ўмець іх шукаць. Таксама інтэрнэт часта параўноўваец з памыйніцай, бо, акрамя таго, што там шмат карыснай і дакладнай інфармацыі, хапае і інфармацыйнага смецця.

Бібліятэкары раяць гімназістам пры знаходжанні пэўнай інфармацыі альбо сайта па тэме адказаць на такія пытанні: што за крыніца інфармацыі; хто стварыў гэтую старонку і аплачвае яе знаходжанне ў інтэрнэце; хто можа быць зацікаўлены ў тым, каб інфармацыя была адкрытай для ўсіх і пададзена такім чынам; гэта першасная крыніца інфармацыі альбо другасная; калі быў створаны сайт; наколькі “свежая” інфармацыя; гэтую інфармацыю можна лічыць праўдзівай?

Пад кожным медыяпаведамленнем павінна стаяць імя яго аўтара, на кожным сайце павінны быць даныя аб яго складальніках, па якіх заўсёды можна з ім звязацца і задаць пытанні — пераканацца, што гэта сапраўдныя людзі і яны нясуць адказнасць за прадстаўленыя звесткі. Калі ж ніякіх звестак для зваротнай сувязі няма, то варта задумацца: ці трэба карыстацца гэтай інфармацыяй, гэтым сайтам, бо ўсё можа быць фэйкам. Таксама варта адзначаць, якая ар-

ганізацыя ці асоба аплачвае знаходжанне гэтага рэсурса ў інтэрнэце. Гэта могуць быць экстрэмісцкія арганізацыі, дэструктыўныя рэлігійныя аб’яднанні.

Ацаніць, наколькі інфармацыя, якую знайшлі ў сетцы, дакладная, а крыніцы яе сапраўдныя, вельмі складана. Дарослыя робяць гэта адпаведна свайму каштоўнасці, культурнаму, рэлігійнаму, палітычнаму і г.д. успрыманню і вопыту. Аднак дзеці з-за абмежаванасці ведаў і вопыту вызначаюць стаўленне да інфармацыі, у большай ступені арыентуючыся на меркаванне таго асяроддзя, у якім знаходзяцца. Бібліятэкар прывяла такі прыклад. Яны з гімназістамі шукалі матэрыял пра камп’ютары і наткнуліся на паведамленне пра першыя камп’ютары, якія былі вельмі вялікіх памераў — з дом. На што сямнаццацігадовы хлопец усклікнуў, што такога не можа быць — гэта фэйк! Ён прывык трымаць у руках планшэт і не мог уявіць іншых памераў разумную машыну. Бібліятэкар прапанавала прадоўжыць пошук, у выніку якога было знойдзена пацвярджэнне таго, што першыя камп’ютары сапраўды былі волатамі.

Сайты могуць быць створаны і выкладчыкамі, напрыклад, для таго, каб правярыць, як іх вучні засвоілі правілы па рабоце з інфармацыяй. Так было з сайтам

пра В.А.Моцарта. Вучні атрымалі заданне падрыхтаваць паведамленне пра вялікага аўстрыйскага кампазітара і калі праз пошукавую сістэму сталі яе шукаць, то адрозніваю трапілі на партал, зроблены выкладчыкам з наўмысна падмененымі фактамі. Вучням такія сайты падабаюцца — усё зразу-

Каб у гімназістаў алгарытм пошуку і адбору інфармацыі быў даведзены да аўтаматызму, бібліятэкары імкнуцца кожны раз, перад тым як уключыць пошукавую сістэму, паўтарыць з імі важныя пытанні, якія дапамогуць выбраць правільную інфармацыю і не памыліцца. Пры гэтым яны не перастаюць паўтараць студэнтам: не спыняйце свой пошук на адным сайце, крыніцы інфармацыі, шукайце пацвярджэнне знойдзеным фактам, супастаўляйце іх, параўноўвайце, пакуль не пераканаецеся, што гэтая інфармацыя адпавядае рэчаіснасці.

Заходзячы ў інтэрнэт, трэба ведаць, што гугл і іншыя пошукавыя сістэмы захоўваюць інфармацыю аб тым, што чалавек раней шукаў, ствараюць своеасаблівы профіль карыстальніка. Таму спасылкі, што прапануюцца на інфармацыю, якую вы запытваеце, улічваюць тое, што вы глядзелі раней.

Быць уважлівым трэба не толькі з інфармацыяй, але і з фотаздымкамі. Пасля цунамі ў Паўднёвай Азіі па інтэрнэце хутка распаўсюдзіўся фотаздымак пра гэтае здарэнне. І мала хто засумняваўся, што гэта можа быць не так. Спецыялісты па цунамі адрозніваю адзначылі, што гэты здымак не адтуль. Найперш яны адрэагавалі на вышыню хвалі. Яшчэ было вядома, што пры цунамі ў Паўднёвай Азіі гарады не пацярпелі. Так высветлілася, што здымак зроблены падчас цунамі, але ў Чылі і ў іншы год.

Бібліятэкары гімназіі Оскарсхамна раяць сваім студэнтам распрацаваць сваю стратэгію пошуку інфармацыі. Галоўнае, каб чалавек разумеў, пра што ён хоча даведацца. Гугл і іншыя

Шведы — самыя актыўныя пакупнікі газет у свеце. Як раскажаў галоўны рэдактар і адказны выдавец газеты Smålandsposten (“Барометр”) Магнус Карлсан, наводле даследавання аднаго амерыканскага ўніверсітэта, шведская прэса адыгрывае тую ж ролю, што пабы ў Англіі ці цэрквы ў ЗША, — аб’ядноўваюць грамадства. У Швецыі можна знайсці такія населеныя пункты, дзе да 70% сем’яў чытаюць мясцовую прэсу. Гэта ўжо такая традыцыя — з раніцы піць каву і цікавіцца: а ты чытаў газету? Медыя Швецыі не адасабляюць сябе ад грамадства, яны лічаць сябе яго часткай.

Магнус адзначыў, што яны выдаюць газету не для таго, каб зарабляць грошы, а зарабляюць грошы для таго, каб выдаваць газету.

мела, ёсць патрэбныя фотаздымкі, няшмат тэксту. І вось настаўнік запытаўся ў іх: “Адкуль вы ўзялі, што там праўдзівая інфармацыя пра Моцарта, бо невядома, хто стварыў гэты сайт, якія першакрыніцы аўтар пры гэтым выкарыстоўваў, вы правяралі даныя на іншых парталах?” Праз такія вось “навукальныя” сайты і ловацца ленаватыя вучні.

Важна яшчэ ведаць, падаецца гэтая інфармацыя з першых рук ці гэта ўжо перадрук. У апошнім выпадку можна сустрэцца з недакладнасцямі, памылкамі. Гэта як у гульні “Сапсаваны тэлефон” — калі апошні чалавек агучвае зусім іншае слова, чым тое, што скажаў першы чалавек у ланцужку.

пошукавыя сістэмы прапануюць часам мільёны старонак, тады трэба звузіць пошук, а калі адказаў мала, то пашырыць пошук. Калі прапануецца не тое, што трэба, то варта ўдакладніць запыт. Важна знайсці правільныя пошукавыя словы. Для гэтага патрэбна сур’ёзна задумацца: якую інфармацыю трэба знайсці, якія словы могуць выкарыстоўваць тыя, хто мае патрэбную інфармацыю, альбо ўгадаць імёны і прозвішчы людзей, якія распрацоўвалі гэтую тэму. Шукаць трэба рознымі спосабамі.

Хто жадае, хто шукае, той заўсёды знаходзіць. Галоўнае — не здавацца пры няўдачах і не спыняцца на дасягнутым. І заўсёды пераправяраць інфармацыю.

У гімназіі Оскарсхамна пад адным дахам выдатна навучаюцца і, безумоўна, кантактуюць маладыя людзі з рознымі запытамі, памкненнямі, талентамі. Адны авалодваюць рабочымі прафесіямі, другія — музычнымі, трэція больш увагі ўдзяляюць агульнаадукацыйным прадметам. Усяго ў гімназіі вучацца больш за тысячу студэнтаў.

Дарэчы, у гімназіі ёсць яшчэ некалькі дадатковых аддзяленняў — для маладых імігрантаў, якія вывучаюць шведскую мову, для дзяцей з асаблівасцямі ў развіцці і для дарослых людзей, якія пажадалі атрымаць дадатковую адукацыю. Адбор у гімназію праводзіцца на падставе атэстатаў аб заканчэнні 9 класаў, прымаюцца маладыя людзі, якім не больш за 20 гадоў. Вядома, што на прэстыжнае аддзяленне нахшталт грамадазнаўства ёсць конкурс, таму выбіраюць тых, хто ў школе атрымліваў лепшыя адзнакі. Яны якраз і плануюць пасля заканчэння гімназіі паступаць у ВНУ. Тыя, хто жадае навучыцца нешта рабіць рукамі, выбірае рабочыя прафесіі. Спіс вялікі, і перавагі ў кожнага свае. Тут асвойваюць прафесіі для будаўніцтва, прамысловасці, транспарту, металургіі, бытавога абслугоўвання. Рабочым прафесіям аддаюць перавагу да 40% гімназістаў.

Школьная адукацыя ў Швецыі бясплатная. Дзяржава аплачвае гарачае харчаванне школьнікаў, падручнікі, канцылярскія прылады.

Навучанне ў агульнаадукацыйнай школе Швецыі абавязковае дзевяцігадовае. Пасля 9 класаў вучні могуць па жаданні працягнуць навучанне ў гімназіі — вышэйшай інтэграванай школе. На сёння гэтым правам карыстаюцца каля 97% школьнікаў. Навучэнцам прапануецца вялікая колькасць адукацыйных праграм, прычым пераход з адной праграмы ў іншую практычна не абмежаваны. Вучэбныя праграмы адукацыйнай сістэмы Швецыі маюць розную працягласць і ўключаюць тры асноўныя напрамкі: аднагадовы прафесійны, двухгадовы тэхнічны і трохгадовы акадэмічны. Апошнія два напрамкі выбіраюць маладыя людзі, якія плануюць паступіць у ВНУ.

Адметна, што сярод шведскай моладзі педагогічная прафесія непапулярная, таму сённяшнія шведскія педагогі заклапочаны, хто заўтра прыйдзе на працу ў школу. Разам з тым у школах працуе вялікая колькасць мужчын.

Медыяадукацыя — актуальная тэма не толькі для Швецыі, але і для Украіны, Казахстана, Арменіі і Беларусі, — аб гэтым гаварылі ў сваіх выступленнях удзельнікі летняй школы.

Медыяадукацыя як асабістая бяспека

Украіна

Нашы найбліжэйшыя суседзі — украінцы, апынуўшыся ўвязанымі ў інфармацыйную вайну, на сабе адчулі, што медыякампетэнтнасць — гэта веды і навык, якія проста ратуюць жыццё. Людзі перасталі давацца медыя з-за адсутнасці ў многіх журналістаў адданасці патрыятычным каштоўнасцям і самаідэнтыфікацыі. Таму дэлегацыя Украіны лічыць, што медыяадукацыя ў іх краіне будзе толькі пашырацца.

— Медыяадукацыя шырока крочыць па Украіне з лёгкай рукі Акадэміі ўкраінскай прэсы, — заўважыла загадчыца кафедры метадыкі выкладання замежных моў і літаратуры Харкаўскай акадэміі бесперапыннай адукацыі кандыдат педагогічных навук Галіна Дзегцярова.

Некалькі гадоў назад ва Украіне распачаўся ўсеўкраінскі эксперымент па ўкараненні медыяадукацыі ў вучэбна-выхаваўчы працэс у агульнааду-

Аксана Валашанюк.

кацыйных установах, у якім задзейнічаны педагогі 7 абласцей і сталіцы. Адметна, што рэгіёны, якія не ўвайшлі ў эксперымент, адкрылі свой, рэгіянальны, па гэтай тэме. Сучасная медыяадукацыя пазіцыянуецца як частка асноўных правоў грамадзян на свабоду выказвання і права на інфармацыю ў падтрымку дэмакратыі.

Як расказала дырэктар Акадэміі ўкраінскай прэсы Аксана Валашанюк, за 3,5 года 55 тысяч украінскіх настаўнікаў адкрылі для сябе медыяадукацыю. У асноўным гэта адбывалася падчас курсавой перападрыхтоўкі ва ўстановах павышэння кваліфікацыі настаўнікаў. Значным дасягненнем апошняга года медыяпедагогі Украіны лічаць з’яўленне падручніка “Асновы медыяграмацкасці”. Ён адрасаваны настаўнікам, якія працуюць з вучнямі 8—9 класаў. Да падручніка яшчэ распрацавана праграма і канспекты ўрокаў.

Цэнтральнай тэмай ва Украіне сёлета стала работа з прэсай. Дзеці, якія прайшлі ў мінулым годзе летнюю медыяшколу, у якой, дарэчы, удзельнічалі і беларускія педагогі, сёлета стваралі сваю газету, дзе яны асэнсоўвалі слова “свобода”. Атрымалася прафесійнае даволі выданне, якое ад тэкстаў да вёрсткі і дызайну выканана сіламі вучняў.

Беларускія педагогі сёлета ў якасці падарунка ад украінскіх медыяпедагогаў атрымалі метадычны дапаможнік “Як стварыць сучасную школьную газету”. Аўтар выдання медыятрэнер Сяргей Чарняўскі, а пераклад дапаможнік на беларускую мову і адаптаваў для беларускай рэчаіснасці настаўнік магілёўскай гімназіі № 1 Юрась Каласоўскі.

Сёлетні навучальны год для Украіны стаў значным яшчэ таму, што ў медыяасвету ўключыліся бібліятэкары. Як паведаміла Аксана, з трэнінгаў “Практычная медыяадукацыя” яны аб’ехалі ўсю краіну, дзе каратка і практычна прадставілі бібліятэкарам метадыку развіцця ў дзяцей крытычнага мыслення, уменне дэкадзіраваць тэксты, праца-

ваць з інфармацыяй. Работнікі бібліятэк, дарэчы, які і настаўнікі, трапляючы на заняткі па медыяадукацыі, адзначаюць, што медыяадукацыя — актуальная тэма, якая патрабуе сур’ёзнага вывучэння.

Галіна Дзегцярова расказала, што ў Харкаўскай вобласці робяць стаўку на падрыхтоўку медыяпедагогаў, якія панясучь затым веды сваім калегам у навучальныя ўстановы. З гэтай мэтай быў распрацаваны спецкурс і дапаможнік, які атрымаў грыф Міністэрства адукацыі і навукі Украіны. Аўтары дапаможніка — спецыялісты ў сваіх тэмах. Водгукі аб курсе самыя станоўчыя.

Як падзялілася Галіна, у Харкаўскай акадэміі бесперапыннай адукацыі лічаць, што медыяадукацыя ў школе з дзецымі займацца ўжо нават і позна, таму запрасілі ў свой рэгіянальны эксперымент па медыяадукацыі педагогаў дашкольных устаноў.

Пра работу навучальных устаноў па ўкараненні медыяадукацыі можна азнаёміцца праз іх сайты. Галіна прапанавала зазірнуць на сайты гімназіі № 14 і № 172 Харкава. На сайце гімназіі № 14 размешчаны матэрыялы, якія ствараюць настаўнікі і дзеці. Дарэчы, настаўніца замежнай мовы і літаратуры 14-й харкаўскай гімназіі ў мінулым годзе стала пераможцай гарадскога конкурсу “Настаўнік года”, на якім яна прадстаўляла свае напрацоўкі па выкарыстанні медыя ў выкладанні прадмета.

Як адзначыла загадчыца Цэнтра практычнай псіхалогіі і сацыяльнай работы Палтаўскага абласнога інстытута паслядыпломнай педагогічнай адукацыі імя М.В.Астраградскага Кацярына Мулік, у стандартах адукацыі ва Украіне не прадугледжана ўключэнне медыяграмацкасці ў адукацыйны працэс, таксама ніводнага слова там не сказана пра медыякампетэнтнасць вучняў, і гэта самы галоўны бар’ер па ўкараненні медыяадукацыі. У інстытуце паслядыпломнай педагогічнай адукацыі Палтаўшчыны распрацавана ўводная лекцыя па медыяадукацыі для ўсіх педагогічных работнікаў — ад дырэктараў навучальных устаноў да выхавальнікаў дзіцячых садкоў. Кацярына заўважыла, што ў іх школах яшчэ вялікая колькасць настаўнікаў няправільна разумеюць сэнс медыяадукацыі, яны лічаць, што гэта звязана з валоданнем інфармацыйнымі тэхналогіямі. Таму этап прасоўвання медыяадукацыі сярод педагогічнай грамадскасці вобласці складаецца з трох крокаў: дыягностыка, усведамленне сваёй некампетэнтнасці, азнаямленне з тэмай і зацікаўленасць пытаннем медыяадукацыі.

Ва ўстановах адукацыі Палтаўшчыны навучанне дзяцей медыяграмацкасці ідзе праз стварэнне школьных газет, сацыяльнай рэкламы. Дзеці здымаюць сацыяльную рэкламу пра вайну, пра людскія страты, пра нацыянальную самаідэнтычнасць. Глядзец без слёз іх сюжэты проста немагчыма. Гэта не толькі творчасць, а яшчэ і глыбокае асэнсаванне інфармацыі, выбар дакладных крыніц інфармацыі. Раней школьныя газеты рабіліся пераважна для таго, каб іх можна было прадэманстраваць правяраючым, маўляў, работа праводзіцца, цяпер жа школьныя СМІ — гэта тое, што робяць дзеці па сваёй зацікаўленасці.

Вялікім прагрэсам лічыць дацэнт кафедры філасофіі адукацыі Днепрапятроўскага абласнога інстытута паслядыпломнай педагогічнай адукацыі кандыдат культуралогіі Вікторыя Пішчанская з’яўленне курса “Медыякультура” для вучняў 10 класа. Дарэчы, праграма курса зацверджана Міністэрствам адукацыі і навукі Украіны, таму яе можна знайсці на афіцыйных сайтах, вядома, на ўкраінскай мове. За 1 гадзіну ў тыдзень дзесяцікласнікі вывучаюць асновы медыяграмацкасці, вучацца ацэньваць, атрымліваць, перадаваць інфармацыю.

У Днепрапятроўскай вобласці ў эксперыментальную дзейнасць па медыяадукацыі ўключаны 48 устаноў — 9 на ўзроўні Украіны і 39 на абласным узроўні. Такім чынам ахоплены ўся вобласць, як сельскія, так і гарадскія школы. Як расказала Вікторыя, вялікая ўвага ў іх рэгіёне ўдзяляецца медыятворчасці вучняў. У школах ствараюцца медыяклубы, газеты, прэс-цэнтры, відэастудыі, тэлебачанне, радыё. Сваю творчасць дзеці могуць прадставіць на самых розных конкурсах.

Арменія

Прадстаўнікі дэлегацыі з Арменіі заўважылі, што калі год назад слова “медыяадукацыя” рэдка ўжывалася ў іх краіне, то пасля ўкраінскага крызісу пачало гучаць вельмі шырока: тэма медыяадукацыі стала самай запатрабаванай, вакол яе ідуць пастаянныя дэбаты.

Сваім вопытам медыяадукацыі грамадзян Арменіі падзяліліся супрацоўнікі Цэнтра медыяініцыятыў media.am (<http://media.am>). Некалькі гадоў назад распрацаваны курс і дапаможнік для настаўнікаў па медыяадукацыі, мэта якога — падрыхтаваць адукаваных спажыўцоў медыя, з крытычным мысленнем. У курсе 10 тэм, якія можна раскрыць на працягу ад 5 да 20 заняткаў, у залежнасці ад таго, якімі рэсурсамі ва-

Лусіне Грыгаран.

лодае настаўнік. На першым уроку вучні знаёмяцца з тым, што такое інфармацыя, хто яе стварае, далей ідзе прапрацоўка такіх тэм, як работа з крыніцамі інфармацыі, гісторыя медыя, развіццё крытычнага мыслення, свабода і адказнасць, медыя як бізнес, новыя медыя. А ў канцы зборніка прапануецца медыяслоўнік. Курс складаецца з метадычнага і тэарэтычнага матэрыялу і электроннага дадатку — двух дыскаў. На адным дыску змешчана мультымедыйнае прадстаўленне курса, а на

другім — камп’ютарная вучэбная гульня. Дарэчы, гэтая гульня ўжо стала папулярнай і была перакладзена нават на ўкраінскую мову. Работнікі цэнтра мяркуюць далей працаваць над гэтай гульнёй, зрабіць яе больш складанай, каб і дарослым людзям было цікава па ёй вучыцца.

Цэнтр медыяініцыятыў праводзіць 3—5 дзённых трэнінгаў па медыяадукацыі для настаўнікаў і бібліятэкараў. За гэты час ужо 200 настаўнікаў прайшлі гэтыя тэнінгі, бібліятэкары пачалі далучацца толькі сёлета. З пазітыўных тэндэнцый кіраўнік напрамку па медыяадукацыі Цэнтра медыяініцыятыў Лусіне Грыгаран лічыць тое, што ў падручнік па грамадазнаўстве 9 класа ўвайшлі тэмы па медыяадукацыі, што Нацыянальны інстытут настаўнікаў дапамагае цэнтру арганізоўваць трэнінгі для педагогаў, а Міністэрства адукацыі Арменіі зацвердзіла падручнік па медыяадукацыі, створаны цэнтрам, у якасці дадатковага вучэбнага матэрыялу.

Сёлета, як падзялілася Лусіне, яны больш працавалі са студэнтамі. Заняткі праходзілі інтэрактыўна, з абмеркаваннем розных медыятэкстаў. Таксама сярод студэнтаў быў праведзены конкурс “Медыя — гэта я”, дзе маладым людзям прапанавалі выказаць сваё меркаванне наконт таго, як яны ўспрымаюць медыя і як медыя ўздзейнічаюць на іх.

Зараз Цэнтр медыяініцыятыў распрацоўвае курс па медыяадукацыі для студэнтаў педагогічных ВНУ, а таксама канцэпцыю па медыяграмацкасці. Вядзецца абмеркаванне гэтай тэмы на розных узроўнях. Прыходзіць разуменне, што медыяадукацыя моладзі — гэта не толькі місія адной школы, у гэтую справу павінны ўключацца розныя інстытуты. У планах стварэнне серыялаў пра журналістыку, каб людзі даведаліся, як на самай справе дзейнічаюць СМІ.

Цікава, што ў Арменіі ёсць медыямузеі, экспазіцыі якога карыстаюцца папулярнасцю ў грамадзян. Напачатку музей “падарожнічаў” па Арменіі, а зараз займеў пастаянную прапіску ў Ерэване. Першая экспазіцыя медыямузея прысвечана землетрасенню, якое адбылося ў Арменіі ў 1988 годзе. Там сабраны архіўныя матэрыялы розных СМІ — айчынных, расійскіх, сусветных. Так людзі могуць ацаніць, якім чынам розныя медыя асвятлялі гэтую тэму.

Казахстан

Пытанні медыяадукацыі ў Казахстане, як заўважыла медыякансультант, медыятрэнер і спецыяліст у галіне новых медыя Вольга Капліна, носяць, хутчэй за ўсё, дыскусійны характар сярод навукоўцаў, блогераў, удзельнікаў сацыяльных сетак, прасунутых у галіне новых тэхналогій людзей. Яны разумеюць, што гэта актуальная і жыццёва важная тэма, аднак сур’ёзных рашэнняў у гэтым пытанні пакуль не прымаецца.

Вольга Капліна.

— У 2012 годзе дзяржава вылучыла вялікі грант на распрацоўку канцэпцыі па медыяграмацкасці. Але я гляджу на ўсё гэта з іншага боку. Слова “медыяграмацкасць” не выкарыстоўваецца. Усё зводзіцца да стварэння ў навучальных установах газет, радыёстанцый, тэлебачання, работа якіх накіравана на развіццё дзіцячай творчасці, а не на развіццё крытычнага мыслення да медыяпра-

дукцыі. Калі пачаліся ўкраінскія падзеі, то ў Казахстане моцна занепакоіліся інфармацыйнай бяспекай (гэтае слова ў нас актыўна выкарыстоўваецца), але далей за размовы справа не рухаецца, —падсумавала Вольга.

У Беларусі таксама пакуль няма сваёй канцэпцыі медыяадукацыі. Але тэма медыяадукацыі школьнікаў усё больш стала абмяркоўвацца ў педагогічным грамадстве.

У Акадэміі паслядыпломнай адукацыі праводзяцца семінары па медыяадукацыі. Сумеснымі намаганнямі супрацоўнікаў АПА і НІА распрацавана праграма павышэння кваліфікацыі педагогічных работнікаў і спецыялістаў “Медыякампетэнтнасць педагога як фактар стаўлення медыя і інфармацыйнай культуры навучэнцаў”.

У 13 установах рэспублікі, згодна з загадам міністра адукацыі, рэалізоўваецца інавацыйны праект “Укараненне мадэлі медыяадукацыі ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу пры дапамозе развіцця крытычнага мыслення”. Яго асноўная мэта — стварэнне сацыяльна-адукацыйнага асяроддзя, якое будзе спрыяць фарміраванню медыяграмацкасці пры дапамозе развіцця крытычнага мыслення навучэнцаў.

Быць правадыром у акіяне даступных ведаў

Ала ЛАЗІЦКАЯ, дырэктар сярэдняй школы № 2 Століна Брэсцкай вобласці:

— Наша сярэдняя школа № 2 Століна — адна з 13 інавацыйных пляцовак Міністэрства адукацыі “Укараненне мадэлі фарміравання медыяграмацыйнасці ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу”.

Улічваючы асаблівасці жыцця ў інфармацыйным асяроддзі, сучаснасць фарміруе новыя адукацыйныя выклікі, да якіх мы аказаліся не зусім падрыхтаваныя. Адною з асноўных праблем якаснай адукацыі ў кантэксце імклівага развіцця інфармацыйных тэхналогій стала фарміраванне медыяграмацыйнасці ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу.

Гэтая праблема толькі пачынае актыўна абмяркоўвацца ў нашым грамадстве і настаўнікім асяроддзі. Абмінуць яе вырашэнне не атрымаецца хаця б з той прычыны, што настаўнік перастаў быць асноўным носьбітам ведаў (гэта часткова тлумачыць зніжэннеаўтарытэту), сучасныя вучні здольны самастойна знайсці любую інфармацыю. З-за

гэтага мяняецца місія настаўніка — быць правадыром у акіяне даступных ведаў. Гэта вельмі складаная задача. Акрамя выдатнага валодання педагогічнымі, інфармацыйна-камунікацыйнымі тэхналогіямі, настаўніку жыццёва неабходна быць медыякампетэнтным — умець арыентавацца ў інфармацыйнай прасторы, якая ствараецца традыцыйнымі і новымі медыя, усведамляць, якія інфармацыйныя крыніцы можна выкарыстоўваць у адукацыйным працэсе, як, па якіх прынцыпах ствараюцца медыятэксты і як іх дэкадзіраваць, крытычна ставіцца да іх, умець вызначаць дакладнасць інфармацыі і г.д. Перафразуючы вядомае выказванне, можна сцвярджаць, што толькі медыяадукаваны настаўнік здольны навучыць медыяграмацыйнасці вучня.

На жаль, пакуль што ў педагогічных установах сярэдняй і вышэйшай адукацыі не рыхтуюць медыяпедагогаў. Вялікі патэнцыял у вырашэнні гэтай праблемы маюць установы дадатковай адукацыі дарослых: Акадэмія паслядыпломнай адукацыі, Нацыянальны інстытут адукацыі, рэгіянальны ІРА. Дзякуючы семінарам і праграмам павышэння кваліфікацыі АПА і НІА, настаўнікі набываюць пэўныя кампетэнцыі для ўкаранення мадэлей фарміравання медыяграмацыйнасці ў сучаснай школе. Мы імкнёмся не ўпускаць магчымасці ўдзелу ў такім навучанні, тым больш што настаўнікаў па-сапраўднаму цікавяць гэтыя тэмы. Акрамя таго, практыка выязных інтэрактыўных семінараў, якія праводзяць на вельмі высокім узроўні спецыялісты гэтыхііншыхустановаў(А.А.Палейка, А.У.Радзевіч, М.В.Кудзейка, Т.П.Мацкевіч, Ю.У.Каласоўскі), дазваляюць рэалізаваць прынцыпы мабільнага навучання ў адпаведнасці з адукацыйнымі запамінамі настаўнікаў пэўнага рэгіёна. Але ж гэтага, вядома, недастаткова. Добрыя магчымасці ў гэтым сэнсе дае дыстанцыйнае навучанне рэсурсаў нефармальнай адукацыі. Так, вельмі цікавымі і карыснымі для нашых настаўнікаў аказаліся дыстанцыйныя курсы “Медыяэкспрэс” і “Урок&медыя”, якія маюць практыкаарыентаваны характар. Адметна і вельмі каштоўна, што мадэратарамі гэтага навучання былі беларускія настаўнікі-практыкі. 10 нашых калег прайшлі такое навучанне. У нашай установе створана шырокая прастора для самаадукацыі настаўнікаў у адпаведнасці з зонай іх найбліжэйшага развіцця, вызначанай самастойна. З аднаго боку, гэта патрабуе ад адміністрацыі стварэння належных умоў (арганізацыя семінараў, трэнінгаў, кансультацый, забеспячэнне матэрыяльна-тэхнічнага складніка і г.д.), з другога — матывуе настаўнікаў да вывучэння праблемы, фарміравання асабістага вопыту ў выбраным кірунку медыяадукацыі. Усе гэтыя ўмовы разам далі моцны імпульс для стварэння творчай педагогічнай групы аднадумцаў, якія абмяркоўваюць знаходкі інтэграцыі медыяадукацыі ў вучэбныя прадметы і выхаваўчую дзейнасць.

Важным аспектам у асваенні магчымасцей укаранення медыяадукацыі з’яўляецца знаёмства з эфектыўным замежным вопытам. У гэтым сэнсе глыбока вывучаецца і абмяркоў-

ваецца нашымі настаўнікамі вопыт найбліжэйшых суседзяў (Украіны і Расіі), праграмныя дакументы ЮНЕСКА. Мне асабіста давялося знаёміцца з сістэмай медыяадукацыі Украіны падчас летняй медыяшколы ў Кіеве ў жніўні 2014 года (у ёй удзельнічалі настаўнікі і вучні амаль з усіх украінскіх рэгіёнаў) і ў Швецыі ў складзе беларускай каманды медыяадукацыйнага ўчэрвенігэтага года. Улічваючы адсутнасць нацыянальнай канцэпцыі медыяадукацыі ў нашай краіне, вызначаных медыяадукацыйных кампетэнцый у стандартах і канцэпцыях вучэб-

ных прадметаў, адпаведных складнікаў у змесце вучэбных праграм, мяне ў першую чаргу цікавіць пытанне інтэграцыі медыяадукацыі ў адукацыйны працэс сучаснай школы з мэтай фарміравання ў вучняў медыяграмацыйнасці як адной з ключавых кампетэнцый сучаснага чалавека. Аналізуючы вопыт гэтых краін і нарматыўна-метадычныя дакументы, якія рэгламентуюць арганізацыю адукацыйнага працэсу ў нас, прыходжу да высновы, што ў змесце нашых праграм вучэбных прадметаў ёсць пэўны медыяадукацыйны патэнцыял (у першую чаргу ў беларускай і рускай мовы і літаратуры, гісторыі, грамадазнаўства, замежнай мовы). Амаль ва ўсіх прадметах у той ці іншай ступені прадугледжваецца фарміраванне ўмення аналізу інфармацыйнага паведамлення (медыятэксту), абагульнення, сістэматызацыі, абдору інфармацыі, стварэння пэўных творчых прадуктаў і г.д. Але ж гэтыя кампетэнцыі, па-першае, не ўсведамляюцца як медыяадукацыйныя, па-другое, маюць іншыя (не менш важныя) мэты, а па-трэцяе, як правіла, маюць бессістэмны вузкапрадметны характар і не вычэрпваюць пераліку медыякампетэнцый, неабходных сучаснаму вучню і якія здольная сфарміраваць сучасная школа. На жаль, не шмат праграм факультатывных заняткаў можна выкарыстоўваць у мэтах медыяадукацыі, непасрэдна толькі “Інфармацыйны навігатар” І.А.Буторунай для вучняў 3—4 класаў. Таксама можна пашукаць медыяпатэнцыял у некаторых іншых тэмах, напрыклад, “Многаобразие тем и жанров литературы, живописи, музыки и кино” (руская літаратура, 7 клас), “Художественный образ в литературе, живописи, музыке” (руская літаратура, 9 клас). Зразумела, што гэтага недастаткова.

Часткова кампенсавать адсутнасць сістэмнай і мэтанакіраванай медыяадукацыі дапамогуць розныя формы выхаваўчай дзейнасці, асабліва класная гадзіна і гадзіна інфармацыі. Па сутнасці апошняя і павінна дапамагчы выхаваць свядомага чытача і карыстальніка інтэрнэт-крыніц, які крытычна мысліць, здольны адрозніць фэйк ад дакладнай інфармацыі, дэкадзіраваць медыятэкст (навіны, артыкулы, сацыяльныя і іншыя ролікі і г.д.).

Такім чынам, пэўны медыяадукацыйны патэнцыял у сучаснай школе ёсць. Але ў гэтых умовах вельмі шмат залежыць ад перакананасці настаўніка ў неабходнасці гэтай дзейнасці, а значыць, ад яго матывацыі і жадання. А між іншым сістэмная і мэтанакіраваная інтэграцыя мадэлей медыяадукацыі, рэгламентаваная заканадаўча ў нарматыўна-тэхнічных актах, магла б садзейнічаць эфектыўнаму вырашэнню надзвычай актуальных праблем якаснай адукацыі: аптымізацыі адукацыйнага працэсу на аснове кампетэнтнаснага, інтэгратывнага, метапрадметнага падыходаў, павышэнню функцыянальнай грамацыйнасці, развіццю крытычнага мыслення ўсіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу і ў выніку выхаванню творчай, адказнай, ініцыятыўнай, здольнай прымаць рашэнні і адказваць за іх асобы, якая мае актыўную пазіцыю.

Мікалай ЗАПРУДСКІ, прафесар кафедры педагогікі і менеджменту адукацыі Акадэміі паслядыпломнай адукацыі:

— Як у вучэбным плане школы з’яўляюцца вучэбныя прадметы? З навакольнага асяроддзя. Вакол нас ёсць раслінны і жывёльны свет, адсюль — прадмет “Біялогія”; ёсць рэкі, азёры, горы, лясы, розныя формы рэльефа, карысныя выкапні — вучэбны прадмет “Геаграфія”; ёсць археалагічныя знаходкі, архівы, тэксты, сведчанні відэавочаў падзей мінулага — “Гісторыя”; ёсць соцыум, узаемаадносіны краін, асобных людзей і іх груп — “Грамадазнаўства” і г.д. У навакольным асяроддзі ёсць мноства розных медыя, патоки карыснай і часам шкоднай інфармацыі, якая ўплывае на нас. Тэлебачанне, інтэрнэт, друкаваныя выданні, смс-паведамленні, рэклама ў розных яе формах для многіх людзей з’яўляюцца больш істотнымі складнікамі навакольнага асяроддзя, чым раслінны і жывёльны свет. Адсюль вынікае патрэба ўключэння ў вучэбны план прадмета па медыя. Калі раней у людзей было толькі некалькі газет, два-тры каналы тэлебачання, не было інтэрнэту, то патрэбы ў такім спецыяльным прадмеце не было. Цяпер жа мы знаходзімся ў інфармацыйным палоне, таму, каб у ім паспяхова жыць і дзейнічаць, неабходна быць медыяадукаваным.

Дарэчы, у многіх краінах, напрыклад, у Швецыі, вучні вывучаюць

цы чэрвеня — пачатку ліпеня на базе Альхоўскай сярэдняй школы Астравецкага раёна адбываўся традыцыйны летнік “Альхоўка” — мэтавае павышэнне кваліфікацыі настаўнікаў і метадыстаў па тэме “Фарміраванне медыяграмацыйнасці настаўнікаў і вучняў” (падрабязна пра летнік “Альхоўка” чытайце ў “Настаўніцкай газеце” за 12 ліпеня). Адметнасць такіх мерапрыемстваў не толькі ў тэме, але і ў форме і сродках правядзення: яшчэ да прыезду на курсы ўдзельнікі з дапамогай інтэрнэт-рэсурсаў (тэматычных відэа і тэкстаў) падрыхтаваліся тэарэтычна, выканаўшы заданні, атрыманыя загадзя. Таму самі заняткі былі накіраваны на фарміраванне і развіццё практычных уменняў медыяадукацыйнай практыкі. У гэтым сэнсе для мяне як аўтара праграмы курсаў і выкладчыка надзвычай карыснай была адукацыйная паездка ў Швецыю. Запавязаныя метады і прыёмы фарміравання медыйнай грамацыйнасці вучняў (праца з Вікіпедыяй, аналіз паведамленняў, практыка напісання тэкстаў і інш.) шырока выкарыстоўваліся і на занятках у “Альхоўцы”.

Эфектыўным сродкам фарміравання медыяграмацыйнасці, як паказвае айчыны і замежны педагогічны вопыт, з’яўляецца тэхналогія развіцця крытычнага мыслення праз чытанне і пісьмо. У працэсе чытання вучань, узброены адпаведнымі сродкамі і крытэрыямі, вучыцца крытычна ўспрымаць тэксты, адрозніваць праўду ад падману, бачыць маніпуляцыі, фармулаваць

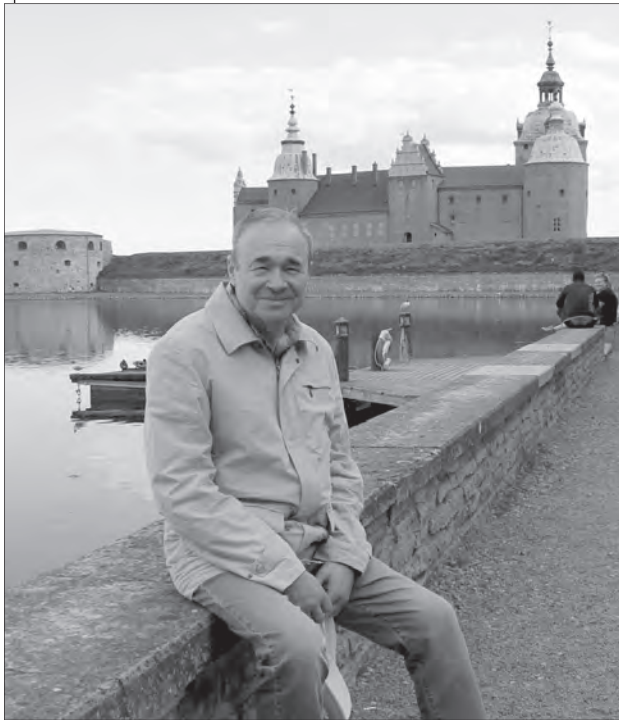
сваю пазіцыю адносна прачытанага. Для фарміравання крытычнага мыслення, грамадзянскай пазіцыі вучняў асабліва важна арганізоўваць чытанне вучнямі актуальных тэкстаў з інтэрнэту і газет.

У працэсе пісьма (выканання творчых работ) таксама фарміруюцца медыйныя ўменні, без якіх немагчыма чакаць ад вучняў грамацыйных і адказных медыяпаведамленняў на форумах, у чатах, у асабістых блогах, роліках на YouTube, у газетах.

Яшчэ адна задача (яе можа паспахова вырашаць медыяадукаваны кіраўнік установы адукацыі) — гэта стварэнне ў школе сістэмы

работы па фарміраванні медыяграмацыйнасці вучняў. У гэтай сістэме вызначальным элементам з’яўляецца мэта — мадэль выпускніка. Гэта ідэальнае ўяўленне аб тым, якімі якасцямі, кампетэнцыямі павінен валодаць малады чалавек, закончыўшы ўстанову адукацыі. У гэтай мадэлі важным з’яўляецца такі складнік медыйнай адукаванасці, як наяўнасць кампетэнцый аналізу, ацэнкі і стварэння медыяпаведамленняў. На падставе мадэлі выпускніка плануецца адпаведная работа з настаўнікамі па павышэнні іх медыйнай грамацыйнасці (як у сваёй установе, так і на адпаведных курсах і семінарах ва ўстановах дадатковай адукацыі дарослых). Настаўнікі ж, узброеныя адпаведнымі метадычнымі сродкамі, выяўляюць магчымасці вучэбнага матэрыялу па сваіх прадметах для фарміравання ў вучняў медыйных кампетэнцый, вызначаюць адпаведныя задачы на вучэбную тэму або ўрок і арганізоўваюць работу вучняў на занятках і дома з адпаведнымі тэкстамі, іх творчую работу па стварэнні медыяпаведамленняў.

Неабмежаваныя магчымасці для павышэння медыйнай кваліфікацыі настаўнікаў дае інтэрнэт. Зацікаўлены педагог знойдзе мноства тэкстаў, у якіх разглядаюцца як тэарэтычныя, так і практычныя аспекты фарміравання медыяграмацыйнасці вучняў.

масмедыя як спецыяльны прадмет, што дазваляе ім быць медыяграмацыйнымі грамадзянамі. У нашых рэаліях аб увядзенні новага прадмета размову весці пакуль рана, бо вучэбны план і так перанасычаны, але школа ўсё ж такі мае магчымасць фарміраваць медыйную кампетэнтнасць вучняў, паколькі ўсе вучэбныя прадметы маюць для гэтага большыя або меншыя магчымасці.

Як жа гэтыя магчымасці выкарыстаць? Першачарговай задачай з’яўляецца фарміраванне медыяграмацыйнасці педагогаў. На наш погляд, неабходна, па-першае, увядзенне адпаведнага курса ў вучэбныя планы педагогічных спецыяльнасцей універсітэтаў; па-другое, правядзенне адпаведных заняткаў са слухачамі падчас павышэння іх кваліфікацыі. Мэтазгодна ўключэнне ў праграмы курсаў не асобнай тэмы, а спецыяльнага модуля або правядзенне павышэння кваліфікацыі па гэтай тэме на працягу цэлага тыдня. Чаканым вынікам гэтых курсаў павінна быць валоданне слухачамі практычнымі метадамі і сродкамі работы з вучнямі, прымяненне якіх забяспечвае іх медыйную грамацыйнасць.

Дарэчы, у нашай краіне робяцца пэўныя крокі ў гэтай сферы. У Акадэміі паслядыпломнай адукацыі праводзяцца семінары па медыяадукацыі. У кан-

Алена РАДЗЕВІЧ, начальнік цэтра прафесійнага развіцця і інавацыйнай адукацыі Акадэміі паслядыпломнай адукацыі:

— Питання, яке найчастіше задають сучасні педагоги, — “Як вучиць і вучицца ва ўмовах сённяшняга інфармацыйнага зменлівага свету?”. Уздзельнікі летняй школы ў горадзе Кальмары, прысвечанай сучасным метадам выкладання медыяадукацыі ў школах, знайшлі адказ — развіваць крытычнае мысленне і вучыцца разумець медыя.

“Välkomna!” (вітаєм), — так пачаў першы дзень семінара Ёран Андэрсан, настаўнік гісторыі і географіі, медыякансультант на педагогічных пытаннях, кіраўнік метадычнага партала “Медыякомпас”. Афіцыйна медыяадукацыя ў Швецыі інтэгравана ў нацыянальныя вучэбныя планы з 2000 года. Шведскія педагогі даўно пераарыентаваліся ад “пра-тэктэрыянісцкай” (якая абараняе ад шкоднага ўздзеяння медыя) медыяадукацыйнай канцэпцыі да культуралагічнай, у якую ўваходзяць развіццё крытычнага мыслення аўдыторыі. Створаны па ініцыятыве Асацыяцыі газетных выдаўцоў Швецыі партал “Медыякомпас” займаецца пытаннямі медыяадукацыі грамадзян. Асабліва ўвага ўдзяляецца настаўнікам і вучням. Адзін раз на тыдзень у 11 000 школ Швецыі прыходзіць расылка з метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі ўрокаў і пазаўрочных мерапрыемстваў. “Медыякомпас” — прыклад добра распрацаванага метадычнага інструмента для павышэння ўзроўню медыяграматнасці настаўнікаў і вучняў.

Узаемадзейненне паміж установамі адукацыі і СМІ суадносіцца з прынцыпамі пабудовы адукацыйных вучэбных планаў шведскіх школ:

1 узровень — базавыя веды як фунда-
мент пабудовы новых кампетэнцый;

2 урoвень — уменні выкарыстоўваць веды, пераводзіць іх у розныя знакавыя сістэмы (напрыклад, на аснове тэксту зрабіць графік, табліцу, дыяграму, намалюваць, зрабіць інфаграфіку і г.д.);

3 урiвень — разуменне (пераход ад канкрэтнага да абстрактнага, выкарыстанне iншых тэрмiнаў, сiмвалаў, пераказ сваiмi словамi, выдзяленне значных iдэй);

4 уровень — паглыбленае разуменне (інтэрпрэтацыя, перанос ведаў (ацэнка і прадказанне, заснаванае на разуменні тэндэнцый, правілаў)).

У вучэбным плане прадстаўлены агульныя мэты і напрамкі ў навучанні, паказаны нормы, каштоўнасці і веды, якія кожны вучань павінен набыць да канца навучання ў школе. А школа павінна забяспечыць атрыманне навыкаў адэкватных паводзін вучняў у хутка зменлівым сучасным грамадстве, характэрнай асаблівасцю якога з'яўляецца вялікі патак інфармацыі. Таму на першае месца выходзяць метады і ўменні работы з інфармацыяй. Медыяадукацыя інтэгравана практычна ва ўсе вучэбныя дысцыпліны пачатковай, малодшай сярэдняй і старэйшай школы.

Адзін з прыкладаў медыяадукацыі — выкарыстанне газеты ў вучэбным працэсе, пра які нам раскажаў настаўнік пачатковых класаў і медыякансультант Ларс-Эрык Халь. Настаўнік дае магчымасць вучням самастойна пагартаць, пачытаць газету на працягу 10 хвілін. Для вучняў важна выбраць тое, што іх найбольш цікавіць. Затым настаўнік прапонуе выбраць любы артыкул у газеце і выканаць наступныя заданні (пытанні рознага ўзроўню ў залежнасці ад узросту вучняў): вызначце тэму артыкула; вылучыце асноўную ідэю артыкула; якая мэта артыкула (праінфармаваць, пацешыць, навучыць, пераканаць, заахоўваць да чаго-небудзь), абгрунтаўце сваё меркаванне; артыкул напісаны для шырокага кола чытачоў або пэўнай мэтавай групы (растлумачце свой адказ; ці сустракаюцца ў артыкуле незнаёмыя вам словы (выпішыце і знайдзіце іх азначэнне ў слоўніку); першы абзац газетнага артыкула павінен адказваць на пытанні: хто, што, дзе, чаму і калі (ці выконваецца гэтае правіла ў артыкуле — абгрунтаўце свой адказ); якія факты цытуюцца ў артыкуле; ці прыводзяцца думкі па гэтым пытанні; падкрэсліце галоўныя ідэі кожнага абзаца; ці дакладна адлюстроўвае назву артыкула яго змест (калі не, падбярыце больш адпаведную назву); якія крыніцы інфармацыі выкарыстоўвае аўтар?

Вялікае значэнне ў шведскай школе ўдзяляецца аналізу медыякрыніц. Пра гэта нам паведамілі бібліятэкары падчас наведвання гімназіі горада Оскарсхамна. Першым звярнуцца да інтэрнэту як крыніцы інфармацыі, варты задаць сабе некалькі пы-

танній: што я хачу даведацца? Што я ведаю пра гэтыя факты, падзеі? Дзе, у якіх крывацах я буду шукаць інфармацыю? Хто аўтар? Наколькі актуальная інфармацыя? Ці ўказана дата публікацыі? Пра што расказвае аўтар? Чаму ён выкарыстоўвае гэтыя сродкі (словы, фатаграфіі, вобразы, інш.)? Што ад мяне хоча аўтар? Інфармацыя ўтрымлівае

**Алена ПАЛЕЙКА, метадыст
вышэйшай катэгорыі аددзела
метадычнага забеспячэння
гісторыка-грамадазнаўчай і
сацыякультурнай адукацыі
Нацыянальнага інстытута
адукацыі:**

Мы ствараем медыя ці медыя ствараюць нас?

Алена Радзевіч і Алена Палейка на занятках у гімназії Оскарсхамна.

факты або інтерпретації? Я магу давяраць гэтай інфармацыі? Што я высветліў? Што я асабіста думаю пра гэта? Ці атрымаў я адказы на свае пытанні? Чаму я навучыўся, выконваючы гэтую работу?

Як можна трансфармаваць замежны вопыт для беларускай сістэмы адукацыі і стварыць канкурэнтаздольнае медыяадукацыйнае асяроддзе, каб не адстаць ад сусветных тэндэнцый развіцця медыяадукацыйных практык? Што мы ўжо зрабілі ў гэтым кірунку? Аналіз шведскага вопыту падказвае: развіваць медыяграматнасць вучняў можна падчас дзён інфармавання, распрацоўкі факультатывных заняткаў і інтэграцыі медыяадукацыі ва ўрочную дзейнасць. Другая выснова, якую можна зрабіць, — гэта аб'яднанне намаганняў розных інстытутаў — сістэмы дадатковай адукацыі, грамадскіх аб'яднанняў, СМІ, АПА, НІА, вышэйшых устаноў адукацыі дзеля стварэння нацыянальнай канцэпцыі медыяадукацыі.

Цэнтр прафесійнага развіцця і інавацыйнай адукацыі АПА з 2014 года праводзіць пастаянна дзеючы семінар “Медыяадукацыя як сродак актывізацыі пазнавальнай цікавасці і фарміравання інфармацыйнай культуры навучэнцаў”. Сёлета сумеснымі намаганнямі супрацоўнікаў АПА і НІА распрацавана праграма павышэння кваліфікацыі педагогічных работнікаў і спецыялістаў “Медыякампетэнтнасць педагога як фактар станаўлення медыя і інфармацыйнай культуры навучэнцаў”. Праблема, з якой мы сутыкнуліся падчас правядзення семінара і павышэння кваліфікацыі, — неразуменне сутнасці медыяадукацыі. Большасць настаўнікаў успрымаюць медыяадукацыю як навучанне ўменню карыстацца ІКТ-тэхналогіямі. Таму мы прадугледзелі знаёмства слухачоў як з тэарэтычнымі ведамі ў галіне медыя, так і практычнае прымяненне атрыманых ведаў.

У 2014 годзе загадам міністра адукацыі зацверджаны 13 устаноў адукацыі, якія рэалізуююць інавацыйны праект “Укараненне мадэлі медыяадукацыі ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу пры дапамозе развіцця крытычнага мыслення”. Асноўная мэта інавацыйнага праекта — стварэнне сацыяльна-адукацыйнага асяроддзя, якое будзе спрыяць фарміраванню медыяграматнасці пры дапамозе развіцця крытычнага мыслення навучэнцаў.

— Новае разуменне медыйнай і інфармацыйнай граматыкі (MIG), якое аб'ядноўвае ў непарыўнае цэлае такія паняцці, як “медыя” і “інфармацыя”, патрабуе новага асэнсавання сутнасці медыяадукацыі, медыя-інфармацыйнай кампетэнтнасці асобы і медыяадукацыйных тэхналогій. Гэта галоўная выснова, зробленая падчас знаёмства са шведскай медыяадукацыйнай мадэллю і вывучэння вопыту ўдзельнікаў міжнароднай летняй школы ў інстытуце FOJO.

Асабіста мяне ўразіла гарманічная збалансаваная практыка-арыентаваная і інтэнсіўна-рознабаковая праграма нашага адукацыйнага візіту, падрыхтаваная медыяпедагогам Ёранам Андэрсанам. У Швецыі на прыкладзе функцыянала супрацоўнікаў бібліятэкі гімназіі мы ўбачылі, як арганічная школа ўключана ў глабальнае медыяасяроддзе; разбіраючы кейсы настаўніка Ларса-Эрыка Хала, зразумелі, што навучанне медыя-інфармацыйнай граматычнасці на сістэматычнай аснове пачынаецца з першага класа, а на медыяадукацыйнай ніве паміж шведскімі педагогамі і журналістамі існуе цеснае супрацоўніцтва. Цікава і карысна на перспектыву было даведацца пра сістэму работы медыяадукацыйных парталаў Швецыі:

1. Mediekompass. метадычныя матэрыялы, штотыднёвая рассылка з рэкамендацыямі для настаўнікаў па рабоце з навінамі (<http://www.mediekompass.se/>);

2. Mik-rummet: рэсурсы па медыа- і інфармацыйнай граматыцы, бібліятэка для настаўнікаў, дыстанцыйнае навучанне (<https://mik.statensmedierad.se/>);

3. Medialized: журналістські програми і передачі, присвячені медіа-інформаційній грамотності (<http://www.ur.se/Produkter/164395-Medialized-Your-place-or-mine>).

Удзельнікі летняй школы пагадзіліся, што існуючыя сёння тэорыі медыяадукацыі ўжо не паспяваюць за наўчальнай медыятызацыяй усіх сфер жыцця грамадства, выклікай і імклівым развіццём інфармацыйна-тэлекамунацыйных тэхналогій. Сёння лічавы медыякантэнт становіцца масава даступным пры дапамозе шматлікіх мабільных прылад, а пасатаяннай анлайн-прысутнасць і сеткавая камунікацыя з'яўляюцца нормай жыцця моладзі. У адрозненне ад людзей стала-

га ўзросту маладыя актыўна выкарыстоўваюць магчымасці новых медыя, самастойна вырабляюць кантэнт, напрыклад, абменьваюцца фота- і відэаролікамі ў інтэрнэце, дзе ствараюць уласныя сайты, вядуць блогі, удзельнічаюць у дыскусіях на форумах, сябруюць у розных суполках, прымаюць удзел у розных ініцыятывах, праектах і г.д. Школа не павінна заставацца па-за рэаліямі лічбавай эпохі, і таму вельмі актуальнымі былі заняткі, прысвечаныя сацыяльным сеткам і мовенянавісці ў інтэрнэце: як сацыяльныя медыя ўплываюць на стаўленне да сябе і іншых, успрыманне сябе як часткі навакольнага свету, фарміраванне ўласнага “Я”. Адзначым, што заняткі бліскача правялі медыятэратры Гегам Варданян, Ліза Б’юрваль і Эмелі Лунд.

Падсумаваўшы выдатныя вынікі адукацыйнага візіту, трэба звярнуць увагу на шырокія магчымасці выкарыстання замежнага вопыту. У Беларусі важна вырашыць задачы сістэмнага ўбудавання медыяадукацыі ў вучэбны працэс з максімальнай інтэграцыяй інавацыйных сетак ведаў і традыцыйных падручнікаў і дапаможнікаў, існуе патрэба ў гнуткіх вучэбных планах, якія прадугледжваюць актыўнае выкарыстанне медыякантэнту і ўлічваюць пастаяннае абнаўленне рэсурсаў сетак ведаў. Сёння адбываецца ўсведамленне важнасці навучання педагогаў рабоце з інфармацыяй і медыя дзеля бесперапыннай адукацыі на працягу ўсяго жыцця і прафесійнага развіцця. Падрыхтаваныя Інстытутам развіцця інфармацыйных тэхналогій у адукацыі ЮНЕСКА ў 2012 годзе праграма навучання педагогаў медычнай і інфармацыйнай граматысці ўтрымлівае сістэму адпаведных кампетэнцый і распрацаваныя на яе аснове базавыя і дадатковыя модулі. Названая праграма з'яўляецца асновай для распрацоўкі навукова-метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу, праграм павышэння кваліфікацыі для педагогічных работнікаў, праектаў міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы медычнай і інфармацыйнай граматысці.

У Національним інституті адукацій-
цеснае супрацоўніцтва ўпраўлення інфар-
мацыйных адукацыйных тэхналогій і ад-
дзела метадычнага забеспячэння гісто-
рыка-грамадазнаўчай і сацыякультурнай
адукацыі з'яўляецца перспектыўнай фор-
май арганізацыі адкрытай педагагічнай
медыяадукацыйнай пляцоўкі. Гісторы-
кі і грамадазнаўцы падкрэсліваюць, што
развіваць медыйную і інфармацыйную
грамаднасць можна, выкладаючы любы
школьны прадмет, але медыяадукацый-
ны патэнцыял гісторыі і грамадазнаў-
ства найвышэйшы з усіх. Вывучэнне ролі
сродкаў масавай камунікацыі і іх уплыву
на грамадства падчас работы з крыніца-
мі сацыяльнай інфармацыі розных часоў
адбываецца менавіта на ўроках гісторыі і
грамадазнаўства.

У сакавіку 2014 года ў НІА прайшоў першы семінар для настаўнікаў гісторыі і грамадазнаўства па фарміраванні медыяграмацыйнасці навучэнцаў у працэсе выкладання прадметаў гісторыка-грамадазнаўчага цыкла, а ў 2015 годзе работа стала яшчэ больш інтэнсіўнай: праводзяцца вочна-дыстанцыйныя семінары і майстар-класы па выкарыстанні вэб-сэрвісаў у практыцы настаўнікаў-прадметнікаў, сеткавым узамадзеянні настаўнікаў, беспрысудна ў інтэрнэце, стварэнні медыяпрадуктаў настаўнікамі з дапамогай вэб-сэрвісаў. Трэба адзначыць вялікую зацікаўленасць нашых педагогаў, самыя актыўныя з якіх пасля заканчэння дыстанцыйнага навучання працягваюць супрацоўнічаць у медыяадукацыйных суполках у сацыяльных сетках.

У апошні час наладзілася цеснае супрацоўніцтва НІА і АПА па медыяадукацыйнай праблематыцы. У рэспубліканскім каардынацыйным плане гэтага года ёсць семінары па інтэграцыі медыяадукацыі ў адукацыйны працэс па прадметах гісторыка-грамадазнаўчага цыкла, медыяадукацыі як сродку актывізацыі пазнавальнага працэсу ў фарміраванні інфармацыйнай культуры, вучняў, медыяадукацыйным падыходзе ў выкладанні гісторыі і грамадазнаўства, выкарыстанні медыятэхнік і інш. Спадзяёмся на вялікі плён, бо сёлета на вясовым пасаджэнні рэспубліканскага клуба маладых педагогаў з сімвалічнай назвай “Будучыня” адбылося абмеркаванне ключавых пытанняў: “Мы ствараем такую ці медыя ствараюць нас?” або “Што такое медыяадукацыя і навошта яна патрэбна?”.

Фарміраваць уласны погляд

Юрась КАЛАСОЎСКИ, настаўнік беларускай мовы і літаратуры магільёўскай гарадской гімназіі № 1, рэдактар гімназічнай газеты “Статус-КВО”:

— Паездка ў Швецыю на летнюю школу па медыяадукацыі прынесла мне не толькі мноства ўражанняў ад прыроды і ладу жыцця скандынаўскай краіны, якая, паводле даследаванняў, займае адно з першых месцаў у свеце ў рэйтынгу шчасця, але дазволіла азнаёміцца з вопытам шведскіх медыяадукацараў і журналістаў і такім чынам атрымаць карысныя веды і навыкі, якія спатрэбяцца пры стварэнні гімназічнай газеты.

З 2010 года я з’яўляюся рэдактарам гімназічнай газеты “Статус-КВО”, рэдкалегія якой, дарэчы, у 2013 годзе перамагла на Рэспубліканскім фестывалі-конкурсе дзіцячых СМІ “Свежы вецер”, які штогод праводзіць часопіс “Народная асвета”. Маючы педагогічную і журналісцкую адукацыю, імкнуся фарміраваць у сваіх вучняў медыяграмацкасць, развіваць навыкі крытычнага мыслення, уменне самастойна рабіць высновы і меркаванні на аснове аналізу інфармацыі з розных крыніц. Менавіта таму, едучы на медыяшколу ў Швецыю, стараўся ўзяць для сябе як мага больш карыснай інфармацыі, якая б найперш тычылася работы з інфармацыяй і стварэннем медыятэкстаў. Адразу скажу, што мае жаданні цалкам спраўдзілі і нават пераўзышлі мае чаканні.

Адзін з арганізатараў летняй школы Ёран Андэрсан (педагог з вялікім стажам, кансультант сайта “Медыякомпас”) прывёў прыклад журналісцкага даследавання, якое робяць шведскія падлеткі.

Здзівіла тое, што на шведскіх сайтах можна знайсці вучнёўскія ролікі, у якіх выкарыстаны маніпулятыўныя тэхналогіі з мэтай справакаваць ілжывае ўяўленне пра які-небудзь факт. Напрыканцы роліка вучні расказваюць, як яны рабілі гэта. Такім чынам дзеці вучацца распазнаваць метады маніпуляцыі.

Не менш карыснай была сустрэча з настаўнікам Ларсам-Эрыкам Халем, былым кансультантам вучэбнага сайта “Медыякомпас”. Спадар Халь расказаў, што прэса, а тым больш штодзённыя газеты, — цудоўная крыніца інфармацыі, а сама работа з газетамі дазваляе фарміраваць медыяграмацкасць вучняў, вучыць іх не толькі ствараць медыятэксты, але і арыентавацца ў глабальнай інфармацыйнай прасторы.

Улічваючы тое, што спорт з’яўляецца важнай часткай жыцця большасці вучняў, Ларс-Эрык выкарыстоўвае гэта ў сваёй рабоце. Ён адзначыў, што добры артыкул з добрай інфаграфікай вельмі карысны для работы з вучнямі. Напрыклад, артыкул “Гульня ў дзвюх асобах” пра Алімпіяду ў Сочы ён раздаў кожнаму вучню, задаўшы пытанне аб тым, які пасыл імкнецца перадаць аўтар артыкула чытачам. Для пашырэння кругагляду ён прапанаваў дзецім скарыстацца Google-картамі, каб знайсці месца, дзе адбываюцца падзеі, або вэб-камерамі для анлайн-прагляду падзей.

Таксама можна прапанаваць дзецім напісаць ліст герою артыкула. Ларс Халь прывёў прыклад, калі яго вучні напісалі ліст членам алімпійскай зборнай Швецыі, вядомым спартсменам. Пазней з вучнёўскіх лістоў атрымалася скласці ажно дзве брашуры.

Яшчэ адно заданне, якое прадугледжвае работу з друкаваным выданнем: неабходна здзейсніць пошук інфармацыі, напрыклад, крымінальнага характару. У гэтым выпадку адна група павінна зрабіць падборку артыкулаў пра дарожна-транспартныя здарэнні; другая група — пра злачынствы, звязаныя з крадзяжамі; трэцяя — пра злачынствы, не звязаныя з інтарэсамі іншых груп. Падчас работы дзеці імкнуцца знайсці адказ на пытанні: “Колькі насілля навокал?”, “Ці ёсць рызыка таго, што я стану ахвярай злачынства?”. Калі вучні заканчваюць работу, разам з настаўнікам абмяркоўваюць пытанні, пачынаючы з малога: з сябе, сям’і, горада, а потым пераходзяць да большых маштабаў — краіна, свет. Чым больш аспектаў можа высветліць вучань падчас адказаў, чым больш аргументаў ён прыводзіць, тым вышэй яго адзнака.

Адным з ключавых паняццяў шведскай мадэлі медыяадукацыі з’яўляецца “здольнасць фарміраваць уласнае меркаванне”, грунтоўчыся на аналізе інфармацыі з розных крыніц.

Вяртаючыся са Швецыі, думаў пра тое, што магу змяніць у стварэнні школьнай газеты, як найбольш эфектыўна фарміраваць медыяграмацкасць вучняў. І думкі зводзіліся да адной высновы: не абмяжоўвацца напісаннем артыкулаў, а працаваць з рознымі крыніцамі інфармацыі, шукаць і абмяркоўваць, даваць магчымае кожнаму выказацца.

Наталля КАТЧАНКА, настаўніца англійскай мовы гімназіі Нясвіжа Мінскай вобласці:

— Кожны неабякавы настаўнік павінен час ад часу задаваць сабе пытанне “Што я магу зрабіць, каб вучні лепш ведалі мой прадмет, каб з жаданнем ішлі на мой урок, і як іх зацікавіць на пошук новай інфармацыі?” Адказ можа быць вельмі простым — шукаць новыя падыходы ў навучанні дзяцей. Выхоўваць чалавека можна не толькі падчас пазакласных мерапрыемстваў, але і на кожным уроку.

Для мяне пошук такіх шляхоў пачаўся са знаёмства са стратэгіяй актыўнай ацэнкі ў 2013 годзе на дыстанцыйным курсе ў якасці студэнткі. Навучанне захапіла мяне па дзвюх прычынах. Па-першае, таму, што некаторыя з элементаў былі абсалютна новымі для мяне, але, як паказала практыка, эфектыўнымі для дасягнення пастаўленай мэты на ўроку. Па-другое, шмат таго, з чаго складаецца філасофія актыўнай ацэнкі, я прымяняю ў сваёй прафесійнай дзейнасці. У 2014 годзе я працягнула працаваць на дыстанцыйным курсе, але ўжо ў якасці ментара. Большасць нашых ментараў адначасо-

ва з’яўляюцца і медыяадукацарамі. Падчас нашых сустрэч я даведалася, што ў Беларусі пытанне медыяадукацыі пачало цікавіць усё больш і больш педагогаў і журналістаў. Запрашэнне на міжнародныя курсы па медыяадукацыі ў Швецыю я ўспрыняла як яшчэ адну магчымасць для таго, каб пазнаёміцца з замежным вопытам і знайсці аднадумцаў. Да заняткаў у Швецыі ў мяне былі толькі павярхоўныя веды па пытанні медыяадукацыі. Школа, у якой я працую, не з’яўляецца інавацыйнай пляцоўкай і не выдае сваю газету ў параўнанні з тымі ўстановамі, якія зацікаўлены павышэннем медыякультуры сваіх вучняў.

Алена АРЭШКА, загадчыца дзіцяча-юнацкай тэлестудыі Мінскага дзяржаўнага палаца дзяцей і моладзі:

— Не разумець важнасць медыяадукацыі для дзяцей і моладзі — ментальна жыць у іншым неінфармацыйным часе. Пакінуць дзяцей у атачэнні соцень тысяч паведамленняў, якія пранікаюць у розум і душу, без аналітычных інструментаў, якія дазваляюць у іх арыентавацца, — недаравальна. Гэта мы даўно зразумелі ў дзіцяча-юнацкай тэлестудыі Мінскага дзяржаўнага палаца дзяцей і моладзі. У тэлестудыі 14 гурткоў па ўсіх напрамках электронных і друкаваных СМІ. І натуральна, што, даючы базавыя веды журналісцкіх прафесій, педагогі на кожных занятках так ці інакш закранаюць тэмы пошуку, стварэння, адбору інфармацыі, прывучаюць да крытычных адносін да яе. Як загадчык тэлестудыі палаца я зразумела, што праблемы на шляху прасоўвання медыяадукацыі ў нас у асноўным ствараюцца дарослымі, якія часам проста супраціўляюцца новым кампетэнцыям і не заўсёды разумеюць, як важна навучыць дзяцей працаваць з інфармацыяй, прычым не ў тэхнічным, а ў аналітычным плане.

Удзячна арганізатарам паездкі ў Швецыю на курсы па медыяадукацыі як з беларускага, так і прымаючага боку, таму што нарэшце змагла ўбачыць тое, да чаго мы павінны імкнуцца, — комплекснае і сістэматычнае навучанне дзяцей абыходжанню з медыя, якое пранізвае і ахоплівае ўсе ступені атрымання сярэдняй адукацыі.

І не важна, што тэхнічнае забеспячэнне ў школах Швецыі надзвычай якаснае, гэта не самае галоўнае, што забяспечвае высокі ўзровень медыяадукацыі. Ключавым з’яўляецца тое, што неабходнасць медыяадукацыі ў іх не дэбатуюцца, а ўваходзіць як інтэгральная частка ў рэальныя вучэбныя планы. Шведскія педагогі выдатна разумеюць, што дзяцей трэба вучыць арыентавацца ў рэальнасці, ствара-

най СМІ, бо яна часта падмяняе сабой сапраўднае жыццё. Ужо ў пачатковай школе дзеці вучацца “гуляць” з інфармацыяй, выяўляючы схемы яе стварэння, выкрываючы і агляючы яе механізмы.

Адным з самых яркіх уражанняў падчас шведскіх курсаў для мяне стала новая сучасная роля школьнага бібліятэкара. У Швецыі бібліятэкары актыўным чынам удзельнічаюць у вучэбным працэсе, і менавіта яны праводзяць заняткі па пошуку і адбору інфармацыі ў інтэрнэце. Яны сталі ў Швецыі тымі, кім і павінны быць школьныя бібліятэкары сёння, — злучальным звяном паміж найвялікшым вынаходствам чалавецтва — друкаванай кнігай — і новай электроннай формай яе стварэння і спажывання, эрудзіраваным навігатарам у сусветнай павуціне.

Знаёмства са шведскай сістэмай медыяадукацыі падмацавала маю рашучасць прасоўваць яе ў той меры, якая мне даступна. Дзіцяча-юнацкая тэлестудыя штогод арганізуюць двухдзённые гарадскі конкурс дзіцяча-юнацкіх СМІ, восенскую і летнюю школы журналістаў. Планую ўдзяляць на гэтых мерапрыемствах большую ўвагу медыяадукацыі, выкарыстоўваючы тэхнічныя і кадравыя рэсурсы тэлестудыі. Падчас школы журналістыкі звычайна прыцягваюцца намі да заняткаў і педагогі-куратары дзіцяча-юнацкіх СМІ горада. Спецыяльна для іх мы распрацоўваем кароткі курс па медыяадукацыі, які прадугледжвае знаёмства з відамі медыя, іх асаблівасцямі, вартасцямі і недахопамі, а таксама з ключавымі паняццямі медыяадукацыі. Падчас заняткаў мы паспрабуем забяспечыць педагогаў і некаторымі тэхналогіямі правядзення заняткаў. А станючы вопыт дзіцяча-юнацкай тэлестудыі мы плануем у найбліжэйшы час сістэматызаваць і распрацаваць вучэбна-метадычны дапаможнік па асновах арганізацыі вучэбна-практычнай дзейнасці вучняў па медыяадукацыі ва ўмовах дадатковай адукацыі.

І напрыканцы хачу дадаць: безумоўна, трэба ўлічваць, што ў працэсе медыяадукацыі падростаючага пакалення павінны быць задзейнічаны многія сацыяльныя сілы. Гэта і настаўнікі ў школах, і педагогі дадатковай адукацыі, і бацькі навучэнцаў, заклапочаныя беспрэцэдэнтным уплывам СМІ на сваіх дзяцей, гэта і медыякампаніі, і органы дзяржаўнага рэгулявання. У гэтых розных дзеючых асоб розныя матывацыі дзейнасці ў сферы медыяадукацыі — ад абароны дзяцей да іх развіцця. Аднак тое, што ўсіх іх павінна аб’ядноўваць, — гэта імкненне зрабіць дзяцей і моладзь актыўнымі і, галоўнае, свядомымі карыстальнікамі СМІ. Таму так неабходна цеснае супрацоўніцтва ўсіх зацікаўленых у медыяадукацыі ў самы бліжэйшы час.

Ірына Буторына, Алена Арэшка і Наталля Катчанка ў гімназіі Оскарсхамна.

Юрась Каласоўскі з бібліятэкарамі гімназіі Оскарсхамна.

Пяць дзён у Кальмары былі інфарматыўна насычанымі і змястоўнымі. Мы сустрэкліся і з настаўнікамі, і з журналістамі. Колькі цікавых ідэй я пачула за гэтыя дні! Іх можна рэалізаваць і на ўроках англійскай мовы, і на інфармацыйных і класных гадзінах. Га-

лоўная задача школы — выходзіць асобу з маральна-этычнымі каштоўнасцямі і крытычным мысленнем.

У канцы XX стагоддзя наша краіна лічылася самай чытаючай у свеце. А што адбываецца зараз? Таму адна з задач, якая стаіць перад медыяадукацыяй, — стымуляваць насельніцтва да чытання (не прымушаць, а зацікавіць). Як паказвае прыклад Швецыі, пачынаць трэба з пачатковай і сярэдняй школы. Ларс-Эрык Халь, настаўнік малодшых класаў, падзяліўся з намі каштоўнымі знаходкамі са сваёй практыкі. Усё не так складана, як падаецца на першы погляд. Галоўнае — знайсці цікавы артыкул

(пажадана з ілюстрацыямі), прыдумаць пытанні да загалоўка ці ілюстрацыі, якія могуць выклікаць дыскусію (з вопыту работы з актыўнай ацэнкай, так званыя ключавыя пытанні). І вось тады дзеці самі захацца прачытаць артыкул да канца і правярыць, ці спраўдзіліся іх прагнозы. Другая ідэя — ліст да цікавага чалавека (гэта можа быць знакамiтая асоба ці проста чалавек, пра якога хацелася б больш даведацца). Галоўная ўмова — ліст павінен быць напісаны ад рукі. Электронныя паведамленні могуць трапіць у “спам”, іх можна праігнараваць, а вось класічны ліст накладвае нейкі маральны абавязак, і на яго нельга не адказаць. Такая форма работы карысная тым, што дзеці вучацца ветліва звяртацца да адрасата, правільна фармуляваць пытанні, якія іх цікавяць, а потым з нецярпеннем чакаюць адказаў. Яшчэ адна цудоўная ідэя — падборка найбольш значных падзей за тыдзень, іх абмеркаванне, а на наступным тыдні правядзенне тэста на праверку ведаў.

Акрамя гэтага, я абавязкова прапаную кіраўніцтву сваёй школы ўвесці факультатывны курс па медыяграмацкасці для вучняў 3—4 класаў. Гэта ўжо не шведская ідэя, а распрацоўка нашых беларускіх калег з НІА.